

Öğrencilerin Tarihsel Dil Kullanımında Algılama Sorunları: Anlamsal/Fonetik Çağrışım Ve Kavram Kaybı*

Student Perception Problems in Using Historical Language: Semantic/Phonetic Connotation and Concept Loss

Erhan METİN¹

Özet: Tarihsel dil öğrencilerin ileri seviye eğitimi içindir, gün geçtikçe karmaşıklaşan karışık dilin gelişimi ve yeni, alışık olmadığımız ve karışık terminolojinin anlaşılması içindir. Tarihsel dile karşı bilinçli olmak tarihi öğrenirken elde edilen ürünler olabilir. Bir başka deyişle, tarihsel dil tarihin öğreniminde, öğretiminde önemli bir etkidir. Kelimeler bu yüzden kullanıldıkları bağlama ve duruma göre değişik göndermelere sahip olabilirler ve “ hem dinleyicinin hem de konuşmacının bu kelimelerle karşılaştıkları durumlara göre değişebilir. Dahası, iletişim sadece bireysel sembollerin (kelimelerin) kullanımını içermez, ayrıca sembolik örüntülerin (kelime grubu, cümleler) tüm yapısını içerir. Bu daha büyük gruplar, ayrı ayrı kelimelerin kendilerinin olduğu gibi aynı detaylı ilişkilere (gönderme alanları ile ilgili) sahiptir. İletişimin genel probleminin bir bölümü şu gerçekten doğmaktadır. Kelimeler, kelime grupları, cümlecikler, cümleler konuşmacı için belirli gönderme veya gönderme alanlarına sahip sembollerdir, fakat gönderme veya gönderme alanlarının dinleyiciye aktarılacağına garanti yoktur. Bu çalışmanın amacı, tarih eğitimi ve dil ilişkisini öğrenci perspektifinden bakarak; tarih eğitimi ve dil ilişkisini öğrenci boyutuyla inceleyip tarih derslerinde dil kullanımından kaynaklanan problemleri tespit edebilmektir. Aynı zamanda tarih eğitimi ve dil ilişkisinin nasıl incelenmesi gerektiği hususunda özgün bir model ortaya koymaktır. Araştırma betimsel araştırma modelinde yapılmıştır. Bu çalışmada nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı karma yöntemden istifade edilmiştir. Buna göre, öncelikle nitel veriler toplanmış, analiz edilmiş ve bulgulara ulaşılmış, ardından bu bulgulara dayalı olarak tasarlanan deneysel süreçte nicel veriler toplanmış, analiz edilmiş ve bulgulara ulaşılmıştır. Araştırma verilerinin toplanmasında literatür taraması, gözlem çalışması ve görüşme teknikleri uygulanmıştır. Bu çalışmada ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin tarihsel dil kullanımlarının incelenmesi için öğrencilerin tarih derslerindeki dil kullanımları gözlemlenmiştir. Ayrıca tarih eğitimi ve dil ilişkisini öğrenci perspektifinden incelenerek, öğrencilerin tarihsel dil kullanımında ortaya çıkan algılama problemleri tespit edilmiştir. Çalışmada tespit edilmiş ve tanımlanmış olan bu algı problemlerinden “anlamsal çağrışım” ve “fonetik çağrışım” hakkında ulaşılan sonuçlar örnekleri ile ortaya konulmuştur. Çalışma dört farklı okulda 168 9. sınıf öğrencisi ile gerçekleştirilmiş olan gözlem çalışmasının verilerinden istifade edilerek hazırlanmıştır. Elde edilen

¹ Yrd. Doç. Dr., Dicle Üniversitesi, erhanmetin18@yahoo.com

* Bu makale Dr. Erhan Metin'in Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tarih Eğitimi Bilim Dalında Prof. Dr. Muammer Demirel ve Doç. Dr. Bahri Ata'nın danışmanlığında hazırlanmış olduğu “Tarih Eğitimi ve Dil: Tarihçilerin, Tarih Ders Kitabı Yazarlarının, Tarih Öğretmenlerinin ve Öğrencilerin Tarihsel Dil Kullanımı” başlıklı tezinden istifade edilerek hazırlanmıştır.

verilerin sonuçlarına göre tespit edilen ve çalışma içerisinde detayları bahsedilecek olan öğrenci merkezli dil problemlerinin “anlamsal çağrışım”, “fonetik çağrışım” ve “kavram kaybı” olarak tanımlanması uygun görülmüştür. Bu çalışmadaki çağrışım konusu, kesin veya özel anlamların tamamen sözcükler, tarihsel isimler ve kavramlarla ilişkilendirilememesidir. Kelimelerin anlamları kullandıkları bağlamlara göre değişmektedir ve ayrıca konuşmacı ve dinleyicinin daha önce o sözcükleri tecrübe ettikleri bağlamlara göre. Kelimeler kullandıklarında, dinleyiciye daha önce o dinleyicinin aynı kelimeleri kullandığı bağlamlara çağrışım meydana getirirler ve işte bu çağrışım anlaşılma ihtimali olan anlamdır. Bu sonuçlar bize tarih dersindeki lise öğrencilerinin dil problemlerini anlatabilir. Fakat tarih eğitiminin hayatın bir parçası olduğu kesinlikle unutulmamalıdır. Bundan dolayı tarih eğitimi insan yaşamından bazı şeyler taşır. Bu durumu öğrencilerin tarihsel dil kullanımlarında görebiliriz. Özetle bu çalışmada tarih eğitimindeki dilsel problemlere dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Ayrıca tarih öğretmenlerinin, öğrencilerin dilsel kaynaklarını artırarak onların anlayışlarını geliştirmede önemli bir rolü olduğu ortaya konulmuştur. Bu sayede öğrencilerin geçmişi tüm zenginliği ve karışıklığıyla inceleyebilmeleri amaçlanmıştır. Öğrencilerin tarihsel dil kullanımlarında ortaya çıkan algılama sorunlarının ve bu sorunların altında yatan bir takım sebeplerin görülebilmesi sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Tarih Eğitimi, Tarihsel Dil, Anlamsal Çağrışım, Fonetik Çağrışım, Kavram Kaybı*

Extended Abstract

Historical language is for the advanced education of students and for understanding the new, complex terminology which we are not accustomed to and the development of the language which has gradually been more complex. Being conscious of the historical language may be the products while learning the history. In other words, historical language is an important factor in learning and teaching the history. Therefore, the words may have different references according to context and situations they are used and they may also change in line with the situations the listener and the speaker encounter them. Moreover, communication not only involves the use of individual symbols (words), but also includes all of the structure of symbolic patterns (word groups and sentences). These larger groups have the same detailed relationships (related to reference areas) as in the separate words. A part of the general problem of communication may arise from the following fact. Words, word groups, clauses, sentences are the symbols which have specific references and reference areas for the speaker but it is not certain that the reference and reference areas would be transferred to listeners. The aim of this study is to determine the problems stemming from language use in history classes via analyzing the relationship between history education and language by considering the students' perspective on history education and language relationship. At the same time it is the aim of this study to offer a unique model to show how the relationship between history education and language should be analyzed. The study is based on a descriptive research model. Both qualitative and quantitative research methods are used. First of all, qualitative data are collected, analyzed and reached findings and then during the experimental process, which is designed considering these findings, quantitative data are collected, analyzed and the results are found. While collecting the data, literature is reviewed, observation and interview techniques are used. In this study, the students in secondary schools are observed in history classes to see how they use historical language. Moreover, the relationship between history education and language is analyzed from student perspective thus, perception problems which emerge while the

students use historical language are identified. The results about these perception problems, semantic connotation and phonetic connotation, which are identified and defined in this study, are illustrated. The study is based on the observations of 168 9-grade students in four different schools. Student-centered language problems which are identified according to the results of data collected and mentioned in detail in the study are defined as semantic connotation, phonetic connotation and concept loss. The connotation problem in this study is not being able to associate definite or specific meanings with words, historical names and concepts exactly. The meanings of the words differ according to the contexts they are used in and also to the contexts the speaker and the listener encounter them. When the words are used, they evoke the previous contexts the listener used them and these connotations are the possible meanings that the listener may understand. These results may explain secondary school students' language problems in history classes. However, it should never be forgotten that history education is a part of life. Therefore, history education contains some things from human life. We can see this in the students' use of historical language. In sum, in this study language problems in history education are emphasized. Moreover, it is revealed that history teachers play a significant role in developing students' perception by enhancing the number of language sources used. Thus, it is aimed that students are able to analyze the past with its all richness and complexity. Students' perception problems in using historical language and the underlying reasons are brought out.

Keywords: History Education, Historical Language, Semantic Connotation, Phonetic Connotation, Concept Loss

Giriş

Genel olarak düşünüldüğünde tarih ve dilin birbirlerini tamamlayan ve birlikte hayat bulan iki önemli kavram olduğu görülür. Bu nedenle tarihi olmayan bir dil düşünülemez gibi, dili olmayan bir tarih de düşünülemez. Her dil ait olduğu milletin tarihinden izler taşır. Bu araştırmada milletlerin geçmişini anlatan tarih eğitiminin dil ile olan ilişkisi öğrencilerin tarihsel dil kullanımını açısından ele alınmaya çalışılmıştır.

Tarih dersleri geçmişin hikaye ediliş biçimi olmasının yanı sıra içeriği ve öğretim boyutu itibarıyla dil öğrenimini destekleyen ve öğrencilerin dil becerilerini kazanmalarına yardımcı olan bir özelliğe sahiptir. Türkçe ve tarih disiplinleri arasındaki bu yakın ilişki tarih dersi için de büyük bir avantaja dönüştürülebilir. Öyle ki; dil kullanma becerilerinin tarihin algılanması, anlaşılması ve anlatılmasındaki önemi dil ve tarih eğitiminin birbirleri için vazgeçilemez disiplinler olduğunu göstermektedir. Öğrenciler tarih dersinde dil becerilerini pekiştirirken aynı zamanda tarihi sağlıklı olarak algılama, anlama ve ifade ederek yazabilme becerilerini de kazanmış olurlar. Türkçe dışındaki derslerin ve bu derslerin öğretmenlerinin de çocuktaki yani “öğrencideki” dil gelişimi üzerinde önemli bir yeri vardır (Albayrak, 2001). Dil becerilerinin etkili olarak kullanılabildiği derslerden bir tanesinin de tarih dersi olduğu

inkar edilemez. Bu nedenle Türkçe dersi haricindeki diğer dersler, Türkçe dersi için yardımcı dersler özelliği taşımaktadır.

Coffin (2006, s.1, 2), “Öğrencilerin yazma becerilerine ait yöntemleri içerisindeki farklı dil seçimleri onların orta eğitim öğretim yaşamlarının başından sonuna kadar artan çok kültürlülük düzeyiyle ilgili olduğunu ifade etmektedir. Coffin’e göre tarihsel dilin (ifadenin) araştırılması ilginç gelse de araştırılmamış olması da o kadar ilginçtir.”. Tarihsel dil, tarihsel ifadenin etraflı bir tanımı olarak görülebilir. Eğitim amaçlı uygulamaların gelişimini sağlamak için değişmeyen temeller şart koşar ve anlamada gizli kalmış zorlukların keşfedilebilmesini sağlayabilir.

Bernbaum (1972); dil ve iletişim problemlerinden kaynaklanan (tarih eğitiminde ortaya çıkan) zorluklara dikkat çekmekte ve zorlukların en aza indirilmesinde veya aşılmasında yardımcı olacak metotlar tavsiye etmektedir. Temelde, tarih eğitimindeki dil ve iletişim problemi sadece genel iletişim probleminin bir parçası olarak da görülebilir. İletişim çalışmaları alanındaki güncel çalışmalar dinleyiciler tarafından “mesajın” anlaşılması ve tarifindeki geniş çeşitliliği göstermeye hizmet etmiş ve mesajın sağlıklı iletilmesinde etkili olabilecek bir takım faktörleri açıklamaya çalışmıştır. Bu faktörler; dinleyicilerin yaşı, mesajın iletildiği durum, dinleyicilerin ölçülen zekâları, dinleyicilerin sosyal sınıfı, mesajın şekli, dinleyicinin cinsiyeti şeklinde sıralanmaktadır. Araştırma bulguları ise öğretmenlerin günlük aktivitelerinde sağlıklı iletişim gerçekleştirebilmelerine açık yönlendiriciler sunamamakta fakat beklenileceği üzere yapılan araştırma türü öğretmenleri kendi çalışmalarında daha sorgulayıcı ve problem merkezli yaklaşım sergilemelerine yönelmektedir. Görünürde problem yoksa sorun da yok yaklaşımını ortaya çıkartmaktadır. Ek olarak, genel problemin bir parçası olmasının yanı sıra, tarihi bilgiler ve kavramların iletimi de kendilerine özgü zorluklar ortaya koymaktadır.

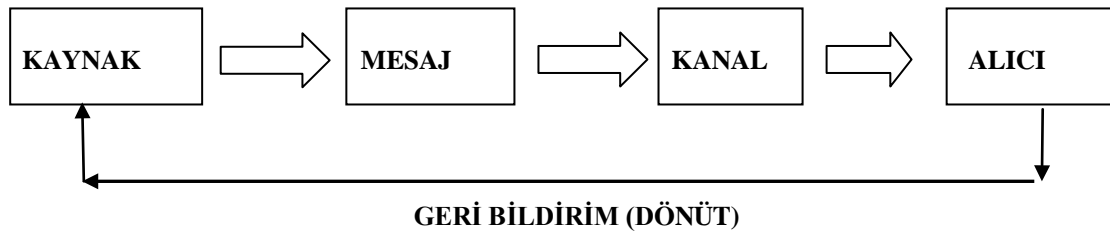
Bu çalışma bugüne kadar Türkiye’de literatürde büyük ölçüde göz ardı edilmiş olan, tarih eğitimi ve dil ilişkisi ve bu konuda öğrencilerin yaşadıkları algılama problemlerini örneklerle ortaya koymaktadır.

Tarih Eğitimi ve Dil İlişkisi

Geçmişle ilgili bilgi dağarcığını oluştururken kullandığımız bir yol da tarihsel görüşleri ve tarihsel konseptleri içeren ne tip dillere sahip olduğumuzu düşünmek olmalıdır. Tarihçiler ve tarih öğretmenleri de kendi aralarında tarihin dilbilimi açısından bakıldığında zor oluşu konusunda ikiye ayrılmışlardır. Şöyle ki; bazı tarihçiler tarihin, geçerli bir çok tarihi birikimi öğrencilere çok karışık ve anlaması zor bir hale getiren karmaşık dilbilgisi kurallarıyla dolu olduğunu öne sürerler. Bu açıdan bakıldığında geçmişe yönelik bir konunun

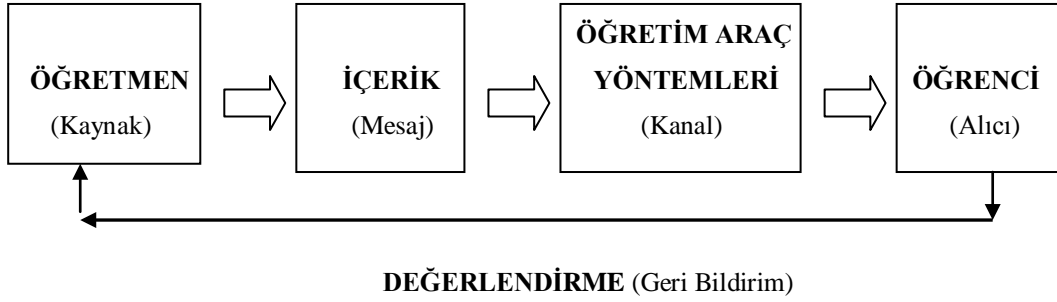
anlaşılması, o döneme ait bir kelime haznesinin gerekliliğini zorunlu kılar. Diğer tarihçiler ise tarihin insan tecrübeleriyle oluşan bir kavram olmasından dolayı özel bir dile ihtiyaç duymadığını savunurlar (Husbands, 1996). Bu iki farklı görüş arasında öğrenciler, tarihçilerin yukarıda tartıştığı fikirlerin aksine tarih derslerinde farklı bir dil ile karşılaşır. Bu dil ne tam bilimsel ne de kaynağını tam anlamıyla güncel hayattan alan bir dildir. Öğrencilerin tarih öğrenirken karşılaştıkları dil tarihçi, ders kitabı, tarih öğretmeni üçgeninde ortaya çıkan dildir. Dolayısıyla tarihsel dil tarihte ortaya çıkan spesifik olayları karşılayabilecek genel kavramları da içeren bir olgu olarak karşımıza çıkar. Fakat tarihçiler dili sık sık edebi ya da günlük bir şekilde kullanmaktan kaçınmışlardır, ya da öğrenenler için zorluklar oluşturacak şekilde kullanmışlardır (Husbands, 1996). Böyle bir durumda tarihçilerin dilini öğrencilerin anlayabileceği seviyeye uyumlu hale getiren ve tarihi öğrencilerce daha anlaşılabilir kılan, tarihçilerin kullandığı dil'den daha farklı bir tarihsel dil kullanımı ortaya çıkar ki o da ders kitapları ve tarih öğretmenlerinin dil kullanımlarıdır. Tarih eğitiminin iki ana unsuru olan ders kitabı ve tarih öğretmeni öğrencilerin tarih öğrenme sürecinde muhatap olduğu ve direkt olarak etkilendiği tarihsel dil kullanıcılarıdır. Bu iki unsurun (öğretmen, ders kitabı) model olması öğrencilerin tarihsel dil kullanımlarını şekillendirmesine doğrudan etki etmesinden dolayıdır. Tarihin insanlara aktarılması ve tarihin öğrenenlerce doğru algılanmasında önemli bir rolü olan tarih eğitimi, kaynaktan çıkan mesajın doğru bir şekilde alıcıya ulaşmasını sağlamaktadır. Bu süreç ise sağlıklı iletişim becerileri başka bir ifade ile dil becerileri ile mümkün olmaktadır.

İletişim süreci incelendiğinde bu sürecin kaynak, mesaj, kanal, alıcı ve geri bildirim (dönüt) olmak üzere beş temel öğeden oluştuğu görülmektedir. İletişim sürecinde yer alan bu öğeleri şematik olarak şöyle göstermek mümkündür:

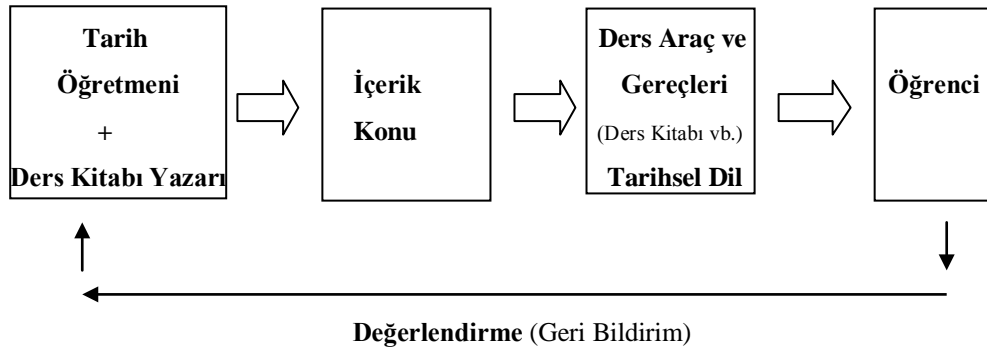
Şekil 2.1. İletişim şeması (Büyükkaragöz, 1999, s.36)

Şekil 2.1'de iletişimin kaynakla alıcı arasındaki mesaj alış-verişi olduğu görülmektedir. Öğrenme - öğretme süreci incelendiğinde bu süreçte bir iletişim olduğu görülmektedir. İletişimin öğrenme-öğretme süreci ile olan ilişkisini şematik olarak şöyle göstermek mümkündür:

Şekil 2.2. Öğrenme - öğretme İletişim şeması (Büyükkaragöz, 1999, s.38)

Şekil 2.2’de görüldüğü gibi iletişim süreci sınıf içine uyarlandığı zaman öğretmen “kaynak”, öğrenci “alıcı” durumundadır. Öğretmen içeriği “mesajı” başta sesi olmak üzere çeşitli araçlar (kanallar) kullanarak değişik yöntem ve tekniklerle öğrenciye ulaştırır. Bu nedenle öğretme-öğrenme süreci bir iletişim sürecidir. Yani öğretme-öğrenme- eğitim ve iletişimi birbirinden ayrı düşünmek mümkün değildir. Öğrenme, iletişim işleminin alıcının beyninde geçen parçasıdır. Öğretme ise iletişimin kaynaktan alıcıya kadar olan boyutunu kapsamaktadır (Büyükkaragöz, 1999).

Şekil 2.3. Tarih Öğretimi İletişim Şeması (Metin, 2011, s.37)

Şekil 2.3’te görüldüğü üzere iletişim süreci tarih derslerine uyarlandığı zaman tarih öğretmeni ve ders kitabı yazarı “kaynak”, öğrenci ise “alıcı” durumundadır. Konu ise öğrenciye (alıcıya) ulaştırılacak “mesaj” yani “içerik”, konudur. Tarih eğitimi ve dil ilişkisi tam burada kendisini göstermektedir. Tarih dersinde öğretilmesi planlanan konunun öğrenciye sağlıklı ve doğru olarak ulaştırılması ve öğrenci tarafından alınmasındaki en etkili kanal ise ders araç ve gereçleri ve bu araç ve gereçlerde kullanılan tarihsel dil’dir. Hem tarih öğretmenin hem de ders kitabının kullandığı tarihsel dil, öğrencinin tarihsel anlayışının gelişimi ile doğrudan alakalıdır. Öyle ki tarih dersinin her iki kaynağı niteliğinde olan tarih öğretmenin ve ders kitabı yazarlarının kullandığı kelimeler, cümle yapıları ve anlatım

biçimleri, alıcı konumunda olan öğrencinin verilmek istenen mesajı net olarak alabilmesine etki etmektedir. Bundan dolayı gerek tarih öğretmenin gerekse de ders kitabının kullanacağı kanalı (dili); öğrencinin algılama, kavrama ve yorumlayabilme yetilerine göre seçecek olması öğrencinin tarih öğretiminin genel ve özel amaçlarına ulaşılmasını kolaylaştıracaktır (Metin, 2011,s.37).

Tarihin sınıfta canlandırılabilir bir ders olmaması, geçmiş soyutlamaların ve evrensel sınıflamaların hayali düzenlemesini içermesi tarih derslerinde dil kullanımının önemini daha da arttırmaktadır. Dilin bilimsel olarak, öğrenciler için özellikle problematik olması muhtemeldir. Daha önce de söylendiği gibi dile ait kanıtlar bütün genç öğrencilerin sözcüklere doğru göndermeleri yapmada zorluklar yaşayabileceğini ortaya koymuştur. (Bernbaum, 1972).

Şekil 2.4. Tarihsel Dil Şeması (Husbands, 1996, s.31)

Şekil 2.4'te görüleceği üzere geçmişin dili (Tarihsel Dil), yani geçmişte yaşayan insanların dilleri, günümüz dillerinden farklıdır. Bu durum özellikle dilbilgisi açısından bizden farklı olan Eski Yunan, Eski Roma ve Aztekler gibi medeniyetleri incelediğimizde daha da bariz bir şekilde ortadadır. Yine de bu, yakın geçmişteki İngilizce konuşanlar için bile doğrudur. 15 ve 16. yüzyılın başlarındaki insanlar "centilmen" kelimesini kullandıklarına, kelimenin günümüz manasından oldukça farklı bir manayı ima etmişlerdir. "Haydut" kelimesi bugün 16.yüzyıldan temelini aldığı açık bir manaya sahiptir. Ancak kökü daha çok ortaçağa dayanmaktadır. Bu iki örneğe göre kısaca, zaman içerisinde anlamında değişiklik olan kelimeler soyut kelimelerdir diyebiliriz. Önemli ve açık örneklerden bir başkası ise "Sınıf" kelimesidir. Kelime klasik ve sabit bir manaya sahip olsa da, herhangi bir grubu ya da bölgeyi tanımlasa da, 17.yüzyıldaki sosyal göndermelerden uzak bir kelimedir. Modern anlamıyla

sınıf, yani belirli bir sınıflandırma amacıyla kullanıldığı haliyle, 18 ve 19.yüzyıldaki hali ile ön plana çıkmaktadır. Elbette ki, çoğu öğrenci sınıf dendiğinde hemen kelimenin okulla bağdaştırılacak bir kelime olduğu yönünde hareket edecektir (Husbands, 1996).

Mesela, bir kelimenin kullanıldığı durum ve bağlam zamanla değişiklik gösterebilir. Örneğin, “parti” ve “fabrika” kelimeleri 18.yy’da var olanlardan farklı karşılıklara sahiptir. Modern bir insanın fabrika algısı, fabrikanın kendisi değiştiğinden 18.yy insanının fabrika algısından farklıdır. Bu yüzden tarih öğretmeni dil kullanımında özel bir zorlukla karşı karşıyadır. İlk olarak, kelimelerin bugünkü halini, sonra geçmişte olduğu halini ve sonuncu olarak da öğrencilerce görüldüğü halini dikkate almak zorundadır. Öğrencilere bugünkü yaşantılarıyla ilgili bir şey aktarmak çok zor olamayabilir fakat asıl ihtiyaç duyulan ve zor olan husus geçmişin dilinde parti, tarla ve fabrika gibi kelimelere öğrencilerin doğru göndermeleri yapabilmelerini sağlamaktır. Çünkü öğrencilerin kafasındaki karşılık onların gönderme yapacağı anlamlar öğrencilerin modern yaşantılarıyla alakalı olacaktır (Bernbaum, 1972).

Kelimelerin tarihi süreç içerisindeki değişimlerinin günümüzde ortaya çıkarttığı yukarıda ifade edilen zorlukların yanı sıra bir diğeri de tarihi öğrenmenin dilbilgisi açısından zorluklarıdır. Odaklandığımız başlıca dilbilgisi zorlukları, öğrencilerin tarihi içeriği anlamalarının gerektiği, kitaplardaki dillerdir. Elbette ki, öğrencilerin de onların bu konularda konuşmalarını sağlayacak tecrübelerine ihtiyaçları vardır, kalıntıları incelemek, değişik modelleri inceleyerek değişik içerikleri öğrenmek, bunların tümü öğrencilerin gereken arka plan bilgisini elde etmelerini sağlayabilir. Disiplinli bilginin ana kaynağı ise, tarih kitaplarıdır ve işte bu yüzden tarihsel öğrenmedeki dilbilgisi zorluklarını anlamada en önemli rol tarih kitaplarını ayrıca aynı derece dilini de öğrenmektir (Schleppegrell, Achugar, Oteiza, 2004).

Tarihsel ifadelerin anlaşılabilmesi ve yorumlanabilmesi ise yine dilin kurallarına yönelik çalışmalarla mümkün görünmektedir. Bu bağlamda tarih ders kitaplarının ve tarihe ait yazılı metinlerinin incelenmesinde:

- I) Kelime Bilgisinin Analiz Edilmesi
- II) Cümlelerin Analiz Edilmesi
- III) Metinlerin Analiz Edilmesi gibi aşamalar yer almaktadır.

Yukarıda ifade edilen aşamalara göre; tarihsel metinler önce kelime bakımından sonra cümle bakımından ve son olarak da metin bakımından incelenmelidir. Bir dilin yapı taşlarını oluşturan kelime kavramı üzerine çok sayıda tanımlama ve sınıflama bulunmaktadır. Bütün dillerde var olan kelime, ilk bakışta anlaşılması kolay bir kavram olarak görülse de yakından bakılınca bunun o kadar da basit olmadığı anlaşılacaktır. Araştırmacıların kelime kavramını

tarif ederken üzerinde durdukları ana noktalara bakacak olursak, anlam ve biçim boyutunu bir arada vermeye gayret ettikleri görülecektir. Kelime tanımlamalarındaki temel ayırt edici özellik “bağımsız” ve “anamlı” olmasıdır. Fakat bu iki özelliği bir tanım içinde buluşturmak da bir o kadar zordur. Şöyle ki genelde kelimeler anlamlı ve görevli olarak ele alınmaktadır. Bunun açılımı anlamlı ve anlamsız fakat görevli kelimeler olarak da yapılabilir. Görevli kelimelerden kasıt *için, fakat, ve* gibi edatlardır. Bu tür kelimeler, içinde geçtikleri bağlama göre anlam kazanmaktadırlar. Fakat şu da bir gerçektir ki dilde anlamsız birim ya da kelime yoktur. Görevli kelime olarak sınıflandırılan kelimelerin de cümleye kattıkları anlam yadsınamaz (Kurudayıoğlu, 2005). Bu nedenle tarihsel dil’in incelenmesinde tarihsel ifadenin kelime, cümle ve metin olarak analiz edilmesi gerektiği görülür.

Sosyal bilimler içerisinde yer alan tarih ve tarih eğitimi de anlatım beceri ve alışkanlığını kazanmış geçmişini doğru anlayabilen ve yorumlayabilen bireyler yetiştirmeyi amaç edinmiştir. Bu bağlamda öğrencilerin tarihi doğru anlamaları, yorumlamaları ve karşısındaki bireylere anlatabilmeleri de tarih eğitimi almakta olan öğrencilerin bu konu üzerine yeterli alt yapıya sahip olması ile mümkündür. Sosyal bilimler içerisinde yer alan, okuduğunu anlamaya ve anladıklarını yorumlamaya dayalı bir ders olan tarihin de, öğrenciler tarafından daha rahat ve kalıcı olarak anlaşılabilmesi tarih dersi içerisinde geçmekte olan kelime bilgisinin öğrencilere kazandırması ile mümkün olacaktır. Günlük konuşmalarda, bir düşünceyi, bir duyguyu ifade etmede zorluk çekildiğinde, uygun kelime bilinemediği veya hatırlanamadığında herkesin sıkça kullandığı bir sözcük olan *şey*; maalesef tarih derslerinin bir parçası olan sözlü ölçme ve değerlendirme sorularının da bir parçası haline gelmektedir. Net ve anlaşılır bir şekilde yöneltilen tarih sorusuna verilen bir cevap neredeyse *şey*’lerle dolu bir maziye dönüşmektedir. Bu durum hem soruyu yönelteni, hem soruya cevap vereni hem de her ikisini dinleyenlere açıklanması güç bir olaylar ve olgular karmaşası sunmaktadır. Bunun sebebine inilecek olduğunda ise yine karşımıza alanla ilgili kelime bilgisi ve kelime bilgisinin (kelime hazinesi) yetersizliği çıkmaktadır.

Türkçe, Türk Dili gibi derslerde ifade edilen “kelime” kavramının yanı sıra tarih dersleri içerisinde geçmekte olan kelimeler ve bu kelimelerin çeşitleri, fonksiyonları ve kullanım alanlarının da incelenmesi gerekmektedir. Tarihin bir dili olması ve bu dilin etkili olarak kullanılabilmesi de hiç şüphesiz bu dilin özelliklerine dayanmalıdır. Tarihi anlatan dil incelenirken bazı kıstaslar esas alınmalıdır. Bu kıstaslar tarihin dilbilgisini oluşturmaktadır. Tarihsel anlamı dilin analizini yaparak elde etmek Halliday’in (1994) fonksiyonel dilbilgisi kuralları üzerine dayandırılmıştır. Bu kurallar anlamın üç çeşidi üzerine yoğunlaşır.

I. Tecrübe Dayanan Anlam (Şu anda ne oluyor?)

II. Kişiler Arası Anlam (Kişilerin oynadığı roller)

III. Yazımsal Anlam (Bilginin düzenlenmiş biçimi)

Bir yazıya bu perspektiften bakmak öğrencileri öğretmenlerin genelde sordukları şu sorulara yanıt buldurabilirler; Kim yer alıyor?, Ne oluyor?, Ne zaman ve nerede oluyor?, Neden bu kadar önemli? Bu bilgiyi bulmanın bir yazıdan anlam çıkarma stratejilerine bağlı olduğu gibi, fonksiyonel dilbilgisi yaklaşımı da öğrencilere bu anlamların nasıl oluşturulduğu ve bir tarihi bilginin nasıl oluştuğu ve sunulduğuyla ilgili analiz yaparken kullanılacak stratejileri içerir (Schleppegrell, Achugar, Oteiza, 2004).

Halliday'ın (1994) işlevsel dil iskeleti hakkında ilgi toplayan hali hazır aktivitelerdir. Bu iskelet sunucu (tarihçi, tarih öğretmeni) ve yazarlara eş zamanlı üç unsura uygun dil sistemi içinde elde edilebilen durumlardan seçenekler önerir. Bu üç unsur ise şunlardır:

I)- Dünyanın bir tasvirini yaptırmak

II)-Sosyal ilişkiler çıkartmak

III)-Bu anlamları bir mesaja dönüştürmek.

Tarih öğretmeni kitaptan tarihi bilgi ve okul seviyesinde bilgiler içeren bir bölüm seçer daha sonra öğretmen, öğrencilere dilin seçimi konusunda liderlik yapar. Bu seçimler yazarın bölümü yazarken kullandığı dildir. Öğrencilerin bu bölümleri incelerken karşılaştığı sorunlardan bir tanesi de bariz tarih olaylarını kavramak için alakalı olayları tanımlamaktır. Her bir cümle bir olayla ilgili değildir, yani ilk adım olarak, öğrenciler yazıyı değişik noktalara ayırarak tarihçilerin kullandığı kelimelerle eşleştirirler ve tarihçilerin oluşturmaya çalıştığı anlamları kavramaya çalışırlar. Tarihi anlamları kavramaya çalışırken metinlerde kullanılan kelimeleri incelerler. Bu kelimeleri anlamsal açıdan inceleyebilecekleri gibi cümle içerisindeki işlevlerine göre de incelerler (Schleppegrell, Achugar, 2003). Bu yöntem tarihsel metinlerin istenildiğinde işlevsel olarak dilbilgisi öğretiminde kullanılabileceğini göstermektedir. Öğrenci bu sayede hem tarihsel metin üzerinde çalışma fırsatını elde ederek metinde anlatılmakta olan tarihi olayı anlamaya çalışacak hem de metin üzerinde mevcut tasvirler, sosyal ilişkiler ağını ve kelime ve kavramları anlamsal olarak inceleyerek dil becerilerini de pekiştirebilecektir.

Öğrenciler her cümleyi dilbilgisi ve cümlede kullanılan kelimelerin türü ve görevi bakımından inceledikçe değişik cümle gruplarında değişik görev sahibi olan kelimelerin cümle içerisindeki rollerini öğrenmeye başlayacaklardır. Örneğin, icraat içeren (eylemi gerçekleştiren) fiilleri gösterirler; kimin kim üzerinde icraat gösterdiği, düşünce fiilleri içeren cümleler söyleyenleri ya da değişik bakış açısı içeren tecrübeleri ve arka plan oluşturan ve tanım içeren bağlayıcı fiiller içeren cümleleri bu sayede fark edebilirler. İsim grubu şeklinde

ve değişik konuların objeleri olarak yer alan noktaları bularak, öğrenciler bu dilbilgisel iştirakçilerin rollerini ve vermeye çalıştıkları mesajları algılayabilirler. Öğrencilerin gerçekleştireceği bu çözümler tarih öğretiminin dil ile olan yakın ilişkisini ve her iki alanın birbirine sağlayacağı işlevsel desteğin önemini ortaya koymaktadır.

Karakaya (2007, s.17), “Öğrenciler söyleyebildiklerinden daha fazlasını anlarlar. Onların dil (algı, dinleme ve anlama kabiliyeti) bilgisi konuşma seviyelerinden ilerdedir. Çocukların dil öğrenme süreci tek değil, çok çeşitlidir.” diyerek öğrencilerin dil öğrenme süreçlerinin çeşitliliğini ifade etmiştir. Bu tespit öğrencilerin tarihsel dil kullanma becerilerini etkileyen süreçlerin var olup olmadığı, sorularını ortaya çıkartmıştır. Öğrencilerin tarihsel dil kullanımını etkileyen süreçler eğer varsa? Bu süreçlerin neler olabileceği soruları beraberinde tarih eğitimi ve dil ilişkisini üzerine bir araştırmanın yapılması gerektiğini göstermiştir. Hem bu sorulara cevap aramak hem de tarih eğitimi ve dil ilişkisini incelemek amacıyla Metin’in (2011) gerçekleştirdiği araştırma sonuçlarında öğrencilerin tarihsel dil kullanımlarını etkileyen süreçlerin neler olduğu ortaya konulmuştur. Lise öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen bu araştırma neticesinde öğrencilerin tarih derslerinde tarihsel dil kullanımını etkileyen süreçler şöyle sıralanmaktadır (Metin, 2011, s.77);

- I- Yaşantı (Aile, çevre ve okul)
- II- Sosyo-Ekonomik Düzey
- III- Yaş
- IV- Tarih Öğretmeni
- V- Tarih Ders Kitabı

Bu süreçlerin ortaya çıkarttığı bir takım problemlerin olması kuvvetle muhtemeldir. Öğrencilerin tarihsel dil kullanımlarına etki edebilecek nitelikte olan yukarıdaki süreçlerin öğrenciden öğrenciye farklı olabileceği düşünülürse, öğrencilerin tarihsel dil kullanımlarında ortaya çıkabilecek bir kısım problemlerin kaynağında da yine bu süreçlerin bir etkisi olduğu söylenebilir. Bu çalışmada öğrencilerin tarihsel dil kullanımında yukarıdaki bir kısım süreçlere bağlı olarak ortaya çıkan algılama sorunlarının neler olduğu ve bu algılama sorunlarının niteliğinden bahsedilmektedir. Tarih eğitimi ve dil ilişkisi incelenirken bu ilişki içerisinde tespit edilen algılama sorunlarının türü ve niteliği bilimsel olarak tanımlanmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Özellikle sosyal bilimler alanında yer alan bilim dallarının temelinde de yine “dil” bulunmaktadır. Öyle ki bu bilim dallarında bilgiye ulaşma, ulaşılan bilgiyi yorumlama ve bilginin paylaşımını gerçekleştirebilmenin yegâne unsuru da hiç şüphesiz “dil”dir. Geçmiş

konu alan tarih bilimi de tarihi belgelerin irdelenmesinden bilgilerin paylaşımına kadar dil'in hâkimiyeti altındadır. Bu bağlamda tarihi belgeleri inceleyen ve bu belgelerden hareketle tarih yazan tarihçiler, bu tarihçilerin yazdığı tarihi; okullara ve tarih derslerine taşıyan ders kitapları ve bu bilgileri öğrencilere aktaran tarih öğretmenleri bu görevlerini yerine getirirken de dile ihtiyaç duymaktadırlar. Onların bu süreç içerisindeki dil kullanımları ise iletmeye çalıştıkları bilgilerin öğrencilerce daha kolay veya daha zor ulaşmasına doğrudan etki etmektedir.

Bu araştırmanın amacı tarih alanında tarihsel dil kullanımının nasıl incelenebileceğini, bu inceleme sırasında hangi yöntemlerin kullanılabilirliğini örnekleri ile ortaya koymaktır. Tarih alanında dil'in işlevini öğrenciler üzerinde inceleyerek öğrencilerin tarihsel dil kullanımlarının ve bu süreç içerisinde ortaya çıkan öğrenci merkezli algılama sorunlarının niteliksel olarak tespit edilmesini sağlamaktır. Öğrencilerin tarihsel dil kullanımları sırasında tespit edilen algılama sorunlarının bilimsel tanımlar haline getirilerek tarih eğitimi literatürüne kazandırılmasını sağlamaktır. Tarih eğitimi alanında çalışmakta olan araştırmacıların tarihsel dil kullanımında karşılaşılan dil menşeli problemlerden biri kabul edilebilecek algılama sorunlarından haberdar olmalarını sağlayarak bu doğrultuda yapılacak farklı çalışmalara kaynaklık edebilmektir.

Problem Durumu

Günümüz dünyasında en büyük meselelerden birisi de eğitim-öğretimi geliştirme, yaygınlaştırma meselesidir. Bu mesele her disiplin için geçerli ve önemli olduğu gibi tarih dersi içinde büyük bir önem taşımaktadır. Çünkü “Tarih esas olarak geçmişle ilgili bir alan sayılır, ancak tarihin yazımı hemen aynı oranda bugünle sıkı bir bağ içindedir. Geçmişten gelen tecrübenin ve bilgi birikiminin artışı en son durumu, yani bugün’ü daha berraklaştırır (Koloğlu, 1994, s.89).”

“Bu bağlamda tarihi anlamak ve anlatmak ise hiç şüphesiz dilin etkili olarak kullanılmasıyla mümkündür. İnsan dil ile pek çok şey anlatabilmektedir. Tarih için asıl problem tüm bu anlatılanların kalıcı olabilmesini, bu sayede tarih şuurunu yakalayabilmiş bireylerin toplumla bütünleşmesini sağlayabilmektir. Hiç şüphesiz sözünü ettiğimiz bu kalıcılık yine tarih öğrenenlerin (öğrencilerin) kendi çabası ve katkısı ile mümkündür (Metin, 2011, s.10)”.

“Öğretmen sadece öğrenme ortamlarını etkili bir biçimde oluşturabilir ve öğrenciye, öğrenme sürecinde rehber olabilir. Bilginin hızla arttığı ve değiştiği bir dönemde “yaşam boyu öğrenme” ve “kendi kendine öğrenme” çağdaş yaşamda bir zorunluluktur. Hangi yaşta olursa olsun tüm bireyler için çalışma

becerileri, öğrenmenin aktif bir boyutunu oluşturur. Etkili okuma, yazma, dinleme, soru sorma, kütüphanede araştırma yapma, not alma gibi becerilerin okulda kazanılması ve bu becerilerin birer alışkanlık haline getirilmesi, öğrencinin okuldaki başarısını arttırmasının yanı sıra okul sonrası yaşamında da bu becerileri etkili bir biçimde kullanmasına katkıda bulunur (Kiriş, 2009, s.1).”

Öğrencilerin bütün bunları başarabilmesi ise dil’i etkili olarak kullanabilmesine bağlıdır. Öğrencinin dinlediklerini ve okuduklarını anlayabildiği ve anladıklarını istenildiğinde yazıya dökülebildiği, konu hakkında görüşleri sorulduğunda anladıklarını ifade edebildiği takdirde dil’i etkili olarak kullanabildiği görülür. Okullardaki tarih dersleri sözel nitelikli dersler olmalarının aksine öğrencilerin genellikle konuşmayı hatta hakkında bir şeyler yazmayı arzu etmediği dersler olarak görülür olmuştur. Bu durum tarih derslerinde öğrencilerin dil becerilerini yeterince kullanamadıkları gerçeğini de göstermektedir. Bu çalışmada öğrencilerin tarihsel dil kullanımları farklı yönleriyle inceleneceği gibi bu incelemenin nasıl yapılabileceğine dair örnek modeller ortaya konulacaktır. Ayrıca araştırmada Öğrencilerin yazdıkları tarihsel dil ile konuştukları tarihsel dil arasında bir farklılık var mıdır? Öğrencilerin tarihsel dil kullanımlarında algılamadan kaynaklanan sorunlara rastlanılmakta mıdır? Eğer algılama sorunları mevcutsa bu algılama sorunlarının niteliksel özellikleri nelerdir? gibi sorulara cevaplar aranacaktır.

Yöntem

Bu bölümde, araştırmanın evreni, örnekleme, araştırmanın modeli, bilgi toplama aracının uygulanması açıklanmıştır.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada betimsel araştırma modeli kullanılmıştır. Betimleme araştırmaları olayların, objelerin, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların ne olduğunu betimleyen incelemedir. Geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan yaklaşımlardır. Bu tip incelemeler; durumları şartları ve özellikleri aynen ortaya koymaya çalışarak olayları doğal çevreleri içinde tanımlamaya çalışır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası göstermez (Karasar, 2009).

Bu araştırma, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı liselerin doğal çevresi içerisinde uygulanmıştır. Araştırma içerisinde kullanılan diğer araştırma modelleri ise literatür taraması,

gözlem çalışması ve mülakat çalışmasından oluşmakta olup verilerin analizinde nitel ve nicel yöntemler birlikte kullanılmıştır.

Tarih eğitimi ve dil ilişkisini inceleyebilmek için geliştirilen, gözlem, görüşme, içerik analizinden müteşekkil araştırma yöntemi ise Türk dili alanında uzman görüşleri alınarak belirlenmiş ve tarih eğitimi alanına uyarlanmıştır. Bu yönüyle tarih eğitimi alanında dil kullanım becerilerinin incelenmesine yönelik uygulanmış olan ilk özgün metot ve yöntemler örnekleriyle ortaya konulmuştur. Bu yöntemler kullanılarak öğrencilerin sözlü ve yazılı ifadelerinde kullandıkları kelime, cümle, kavram, zaman vb. nitelikteki veriler hem nitel hem de nicel olarak analiz edilmiştir.

Göle (1991:81), Kantitatif (nicel) bir anketin sosyolojik profil çizebileceğini ama toplumsal-bireysel anlama ışık tutamayacağını söylemektedir. Bundan dolayı niceliksel tekniklerin genel bir tablo ortaya koyabileceğini söylemek mümkünse de niceliksel anlamlandırılan ve sayıların ötesinde kalan algılar, değerler ve niyetleri ortaya koyamadığı bir gerçektir. Sosyolojik yöntemlerin ifade ettiği bu görüşten yola çıkarak tarih eğitimi ve dil ilişkisini incelemeye yönelik nicel verilerin tek başına bu konuda mevcut durumun bütününe ortaya koyamayacağı düşünülmüştür. Bu nedenle araştırmada tarih eğitimi ve dil ilişkisine ait genel durumu bir bütün olarak ortaya koyabilmek ve mevcut fotoğrafı bir bütün olarak görebilmek için nicel ve nitel yöntemlerin birlikte kullanılması gerektiği ön görülmüştür. Araştırmanın nicel bölümü, gözlem çalışmasının gerçekleştirildiği okullarda öğrenim gören öğrencilere ait tarihsel yazma ve konuşma becerilerine ait verilerin sonuçlarından oluşmaktadır. Araştırmanın nitel bölümünü alan araştırması içerisinde gerçekleştirilen gözlem ve görüşme çalışmasına katılan öğrencilerin sınıf içerisinde kullandıkları tarihsel yazı/konuşma diline ait veriler oluşturmaktadır. Bu veriler öğrencilerin öğretmenlerinin sınıfta anlatmış olduğu tarihsel örneklem konular hakkında ders sonunda yazabildikleri ve konu hakkında söyleyebildikleri verilerden oluşmaktadır. Öğrencilerin ders sonunda konu hakkında verdikleri yazılı veriler öğrenciler için özel olarak hazırlanmış görüşme formları ile elde edilmiştir. Öğrencilere ait sözlü veriler ise kamera yardımı ile kayıt altına alınmıştır. Görüntülü ve sesli kayıtlarının çözümlenmesinde “Digital Voice Editor II” programı ve “Windows media player” programları kullanılmıştır. Öğrencilerin sınıf içerisindeki tarihsel dil kullanımına dair veriler çalışma için özel olarak hazırlanmış “Veri Analiz Formu” aracılığı ile tasnif edilmiştir.

Evren ve Örneklem

Ortaöğretim düzeyinde eğitim öğretim veren okullarda görev yapmakta olan tarih öğretmenlerinin sınıf içerisindeki tarihsel dil kullanımının tespit edilebilmesi için Çankırı İl

Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı liselerde gözlem çalışması gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evren ve örnekleme belirlenirken farklı sapma miktarları için uygun örneklem büyüklükleri tablosundaki değerlere uygunluk esas alınmıştır (Balcı, 2009, s.102). Araştırmanın evrenini 2010-2011 öğretim yılında Çankırı'da lise 9.sınıfta öğrenim gören genel toplamda 1.192 öğrenci oluşturmaktadır. Örnekleme ise Nevzat Ayaz Anadolu Öğretmen Lisesi, Çankırı Anadolu Lisesi, Çankırı Anadolu Teknik Lisesi ve Çankırı Anadolu Ticaret Meslek lisesinde öğrenim gören 9. sınıf öğrencilerden tesadüfi olarak seçilen 168 öğrenci yer almaktadır.

Veri Toplama Teknikleri

Çalışmanın konusu ve amacı göz önünde bulundurulduğunda, bu çalışma için birden çok veri toplama tekniğine ihtiyaç olduğu görülmüştür. Bu ihtiyaca binaen tercih edilen veri toplama teknikleri ise sırasıyla kütüphane araştırmaları olarak da isimlendirebildiğimiz literatür taraması, alan araştırması (yüzyüze görüşme, gözlem çalışması), içerik analizi ve söylem analizi olmuştur. Gözlem çalışması sırasında eskiçağ, ortaçağ, yeni-yakınçağ ve cumhuriyet tarihi alanlarına ait önceden belirlenmiş olan örneklem konuların ders içerisinde işlenmesi öğretmenlerden rica edilmiştir. Gözlem çalışmasının tamamlanmasının arkasından gözlem çalışmasına katılmış olan öğrencilerin tamamından derste işlemiş oldukları konu ile ilgili kompozisyon yazmaları talep edilmiştir. Bu etkinliğin hemen sonrasında ise çalışmaya katılan öğrenciler arasından istekli olan öğrenciler ile görüşmeler yapılmış ve görüşmeler kamera kaydı altına alınmıştır. Gözlem çalışması dört farklı lisede lise 9. sınıf, sınıfların tarih derslerinde gerçekleştirilmiştir. Gözlem sırasında öğretmen ve öğrencilerin sınıf içi etkileşimlerine kesinlikle müdahale edilmemiş, herhangi bir yönlendirmede bulunulmamıştır (Katılımsız gözlem metodu ile dersler gözlemlenmiştir). Araştırmanın öğrencilerin tarihsel dil kullanımlarına ait verilerin elde edilmesine yönelik örneklemini araştırmanın yapıldığı okullarda öğrenim gören öğrenciler oluşturmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırmanın nitel bölümünde veriler içerik analizi aracılığı ile çözümlenmiştir. Bilindiği gibi içerik analizi, belirli kurallar çerçevesinde bilinen iletişim boyutlarını çözümlyerek bilinmeyen sosyal gerçeğin belirli boyutlarına (kaynak-hedef-ortam) yönelik çıkarım yapmak amacıyla metinlerin içeriklerini çözümlen tekniklerdir (Kaymakçı, 2010).

Nitel araştırmalarda veri toplama aşamasında mekanik araç gereçlerden de yararlanılmaktadır. Mekanik gözlemede araştırmacı fotoğraf makinesi, video kamera, ses kayıt cihazı gibi araçlar kullanarak davranış ve sosyal ortama ilişkin gözlemlerini kayıt altına almaktadır. Mekanik gözlem, gerek katılımcı gerekse de katılımsız gözlem yönteminde destekleyici bir araç olarak kullanılmaktadır. Zira mekanik gözlem davranışın geliştiği sosyal

ortama ilişkin detaylı bilgi sağlamaktadır. Ayrıca araştırma sırasında araştırmacının dikkatinden kaçmış detaylar da kayıt altına alınmış olmaktadır (Baş ve Akturan, 2008).

İçerik analizinin amaçlarını yedi madde halinde ortaya koymak mümkündür (Arıkan; 2004):

- I. İletişimin içeriğindeki eğilimleri belirlemek,
- II. Yazılı kaynakların veya belgelerin bilinen özelliklerini ürettikleri mesajlarla ilişkilendirmek,
- III. İletişimin içeriğini standartlara karşı test etmek,
- IV. İkna etme veya bilgilendirme tekniklerini analiz etmek,
- V. Stil, üslup veya tarz analizleri yapmak,
- VI. Dinleyicinin bilinen özelliklerini onlar için üretilen mesajlarla ilişkilendirmek,
- VII. İletişimin kalıplarını betimlemektir.

Verilerin içerik analiziyle incelenmesinin nedenleri olarak içerik analizinin (Yıldırım ve Şimşek, 2005);

- Esas olarak birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirerek bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaya fırsat vermesi,
- Temel amacının toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmak olması,
- Verileri daha derin bir işleme tabi tutması gibi özelliklerinden kaynaklanmaktadır.

Yukarıda sıralanan gerekçeler doğrultusunda araştırmanın nitel bölümüyle ilgili verilerin içerik analizi yardımı ile değerlendirilmesi uygun görülmüştür. Bu çerçevede ses ve görüntü kaydı şeklinde elde edilen gözlem ve mülakata ait veriler; öncelikle çözümlenerek yazıya aktarılmıştır. Yazıya aktarıldıktan sonra veriler kodlanmış, temalar bulunmuş, daha sonra verilen kodlara ve temalara göre düzenlenerek sınıflandırılmıştır. Son aşamada ise ortaya konan içerik doğrudan alıntılarla desteklenerek yorumlanmıştır. Kompozisyon çalışmalarına ait verilerin (kelime, cümle, kavram, zaman gibi) analizinde ise nicel yöntem kullanılarak öğrencilerin yazı dilinde kullandıkları kelime, cümle, kavram vb. nitelikteki veriler sayılmış bu sayede öğrencilerin yazı dilinde kullandıkları veriler nicel hale getirilmiştir. Bu nicel veriler araştırma içerisinde tablolar halinde belirtilmiştir. Öğrencilerin konuşmalarına ait veriler birebir olarak çözümlenerek yazıya aktarılmıştır. Daha sonra konuşma metinleri ile yazma metinleri karşılıklı olarak incelenmiştir. Bu incelemelere ait nicel veriler için özel olarak hazırlanmış “veri analiz formu” yardımı ile gerçekleştirilmiştir.

Bu analizde öğrencilerin, Kullandığı Toplam Kelime Sayısı (KTKS), Kullandığı Farklı Kelime Sayısı (KFKS), Kullandığı Kavram Sayısı (KKS), Toplam Cümle Sayısı (TCS), Kurallı Cümle Sayısı (KCS), Devrik Cümle Sayısı (DCS), İsim Cümlesi Sayısı (İCS), Fiil Cümlesi Sayısı (FCS), Cümlede Kullanılan Zamanlar, Deyimler, Atasözleri, yapmış oldukları Anlatım Bozuklukları ve kullandıkları zaman kipleri tespit edilmiştir. Bu veri başlıklarına ait sonuçlar nicel olarak belirtilmiştir.

Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın bu kısmında araştırma verileriyle ilgili bulgu ve yorumlar ele alınacaktır. Araştırmada verilere dayalı olarak elde edilen bulgular; nicel verilerin analizinden elde edilen bulgular ve nitel verilerin analizinden elde edilen bulgular olmak üzere iki grupta incelenmiştir. Bunlar sırasıyla aşağıda açıklanmıştır:

Lise Öğrencilerinin Tarihsel Yazma ve Konuşma Becerilerine Ait Bulgular ve Yorumlar

Lise öğrencilerinin tarihsel yazma ve konuşma becerilerine ait bulgu ve yorumlar 9. sınıfta tarih dersleri almakta olan öğrencilerin derste işlenen konu hakkında sahip oldukları bilgilerin yazılı ve sözlü olarak kayıt altına alınarak bu verilerin analizi sonucunda elde edilmiştir. Bu sayede öğrencilerin sınıf içerisinde tarihsel dili kullanma becerileri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışma içerisinde öğrencilerden ilk olarak tarih dersinde işlemiş oldukları konu ile ilgili olarak bilgi veren bir kompozisyon yazmaları istenilmiştir. Kompozisyon yazmalarının bitmesinin ardından sınıf içerisinde gönüllü olan iki öğrenci, kompozisyon yazdıkları konuda konuşturulmuştur. Konuyu sözlü olarak anlatan öğrencilerin bu konuşmaları ise öğrencilerin izinleri ile kamera kaydı altına alınmıştır. Çalışmanın bu bölümü içerisinde dört farklı okulda gerçekleştirilen araştırmanın sadece 9. sınıflarla ilgili olan bölümünün sonuçları paylaşılacaktır. Anadolu Lisesi (AL), Anadolu Öğretmen Lisesi (AÖL), Anadolu Teknik Lise (ATL) ve Anadolu Ticaret Meslek Lisesi (ATML); 9. sınıf öğrencilerinin tarih derslerinde işlemiş oldukları eskiçağ tarihi alanına ait “Hititler” konusu ile Ortaçağ tarihi alanına ait “Haçlı Seferleri ve I. Haçlı Seferi” konusu örneğinde yazdıkları tarihsel dil ile konuştukları tarihsel dil arasındaki ilişki incelenmektedir.

Öğrencilerin konuştukları ve yazdıkları tarihsel dil’e ait veriler incelenirken önce “Hitit” ler konusuna ait veriler daha sonrada “Haçlı Seferleri ve I. Haçlı Seferi” konusuna ait verilerin sonuçları yukarıdaki okullardan seçilmiş olan örnekler yardımı paylaşılacaktır. Bu örnekler ile öğrencilerin tarihsel yazma ve konuşma becerilerinin nicel ve nitel olarak nasıl incelenebileceği de ortaya konulacaktır.

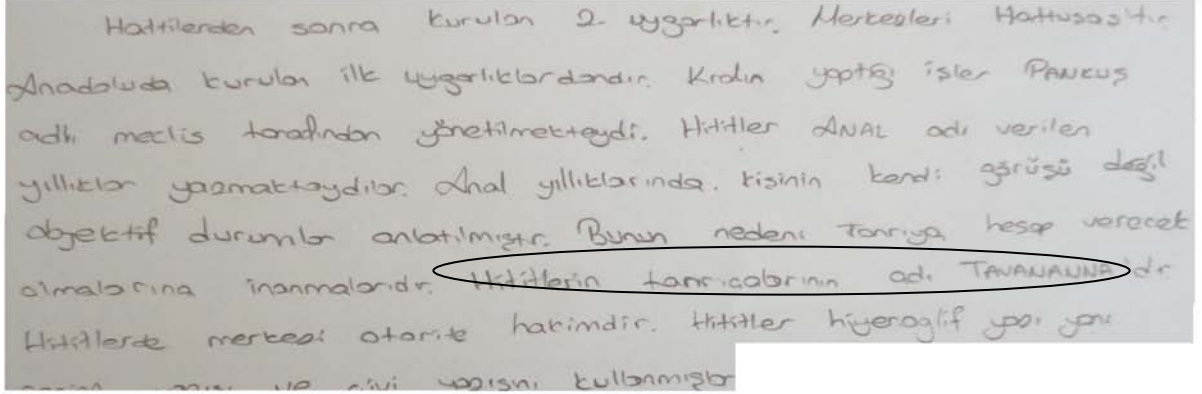
Tablo 6.1. Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Tarihsel Yazı Dili ile Tarihsel Konuşma Dili Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

Lise		AL																
		KTKS	KFKS	KKS	TCS	KCS	DCS	İCS	FCS	ATSZ	DYM	ANL.BZ.	ŞİM.Z.	GEL.Z.	GEN.Z.	MİŞ.Z.	Di. Z.	BLŞK Z
I.	Y	116	72	22	17	17	-	5	12	-	-	2	-	-	5	10	2	-
Öğ.	K	108	73	7	19	18	1	4	15	-	-	5	7	-	2	7	-	3
II.	Y	59	46	12	10	10	-	5	5	-	1	1	-	-	6	2	2	-
Öğ.	K	38	30	3	7	6	1	5	2	-	-	2	1	-	4	-	-	2

Tablo 6.1’de Anadolu Lisesi 9 sınıf öğrencilerinin “Hititler” konusu hakkında bilgi verirken kullanmış oldukları tarihsel yazı dili ve konuşma diline ait verilerin karşılaştırmalı olarak verilmiş nicel analizine ait sonuçlar yer almaktadır. I öğrenci “Hititler” konusu hakkında kullandığı toplam kelime sayısı (KTKS) yaz dilinde 116’iken konuşma dilinde 108 olmaktadır. II. Öğrenci ise aynı konuyu yazı dilinde 59 kelime ile anlatırken konuşma dilinde 38 kelime ile anlatmaktadır. Yine tabloya göre kullandıkları farklı kelime sayıları incelenecek olduğunda I. öğrencinin yazma ve konuşma dili arasında kullandığı farklı kelime sayısı arasındaki fark fazla olmamakla birlikte II. Öğrencinin yazı dilinde kullandığı farklı kelime sayısı (KFKS) 46’iken konuşma dilinde bu sayı 30’a düşmektedir. Bu durum I. Öğrencinin konuşurken ve yazarken konu hakkında sahip olduğu aktif kelime hazinesinin II. Öğrencinin kelime hazinesine göre daha zengin ve aktif olduğunu göstermektedir. Yine her ki öğrencinin kullandıkları kavram sayısına (KKS) bakılacak olduğunda I. Öğrencinin tarihsel yazı dilinde “Hititler” konusu ile ilgili 22 kavram kullandığı fakat aynı konu hakkında konuşma dilinde bu sayının 7’ye gerilediği görülmüştür. Benzer durumun II. Öğrenci içinde geçerli olduğu yazı dilinde 12 kavram kullanan ikinci öğrencinin konuşma dilinde konu ile ilgili 3 kavrama yer verdiği görülmüştür.

AL 9. sınıf öğrencilerinin yazdıkları tarihsel dil ile konuştukları tarihsel dil arasındaki ilişkilerin nicel olarak incelenmesinin yanında metin olarak ta incelenmesine gerek duyulmuştur. Bu nedenle öğrencilerin konu hakkındaki yazılı metinleri ile yine aynı konuya ait kayıt altına alınmış olan konuşmalarının birebir çözümlenmesinden oluşturulmuş, konuşma metinleri karşılaştırılarak öğrencilerin “Hititler” hakkında yazdıkları tarihsel dil ile yine aynı konuda konuştukları tarihsel dil arasında karşılaştırmalar yapılmıştır. Öğrencilere ait bu veriler paylaşılırken öğrencilerin isimlerinin gizli tutulmasına özen gösterilerek ilgili öğrencilerin “Öğrenci I”, “Öğrenci II” şeklinde isimlendirilmeleri öngörülmüştür.

AL 9. Sınıf -.Öğrenci II- Yazılı Metin

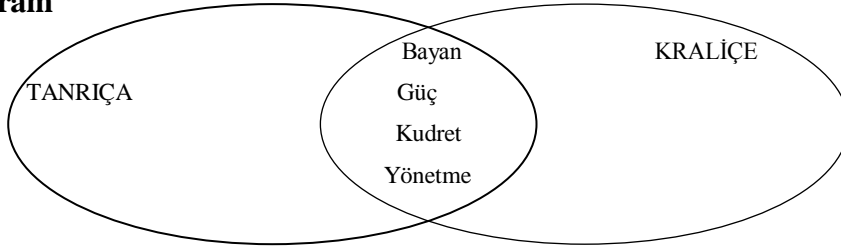
AL 9. Sınıf- Öğrenci II- Konuşma Metni

Hititler Anadolu'da ilk kurulan uygarlıklardan biridir. Birincisi Hattiler olup Hattilerin devamı niteliğinde Hititler. Hititlerin merkezi Hattuşaş'tır. Hattuşaş şu anki Çorum'a denk gelmektedir. Hititler krallıkla yönetilmekteydi. Kralı denetleyen meclisin adı pankuş'tur. Hititlerin birde **bereket tanrıçası** olarak da bilinen tavananna vardı.

Yukarıda "Hititler" hakkındaki yazılı metin ve konuşma metni, öğrencinin tarih dersinde öğrenmiş olduğu "Hititler" konusu hakkında yazabildikleri ve söyleyebildiklerine ait metinlerdir. Her iki metin birlikte incelendiğinde tarih ders kitabında "kraliçe" olarak bilgi verilen Tavananna, öğrencinin yazılı metninde tanrıça'ya, konuşma metninde ise bereket tanrıçasına dönüşmüştür. Dersi anlatan öğretmenin konu anlatımına ait çözümler incelendiğinde ise öğretmenin Tavanannadan bahsederken Kralın eşi veya kraliçe olarak ifade ettiği görülmüştür. Bu örneğe göre bir kısım öğrencilerin zihinlerinde saklamış oldukları karakterleri tarih dersi esnasında görmüş oldukları karakterlerin yerine geçirebildikleri görülmüştür. Öyle ki öğrencinin zihninde bayan, güç, kudret, yönetim sahibi olan kadın figürü "tanrıça" kavramı ile kodlanmıştır. Öğrenciye derste kraldan sonra iktidar ve güce sahip olan kişinin kralın eşi olduğu söylendiğinde öğrenci daha önce kodlamış olduğu kavramı (tanrıça), yeni öğrendiği kavramla (kraliçe) devşirmektedir. Hatta yazılı metine "tanrıça" olarak geçen "kraliçe", konuşma esnasında "bereket tanrıçası" na dönüşmektedir. Araştırmada tespit edilen bu durum anlamsal olarak tanımlanmıştır.

**Zihinde Daha Önce Kodlanmış
Olan Kavram**

Yeni Öğrenilen Kavram

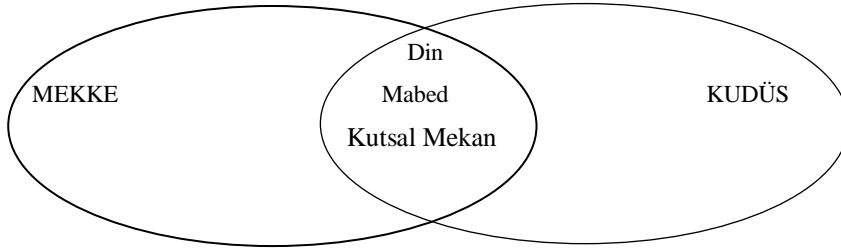

Şekil 6.1. Anlamsal Çağrışım Şeması I (Metin, 2011, s.283)

Araştırmada öğrencilerin anlamsal çağrışımında buldukları bir başka örnekte Mekke-Kudüs arasında olmuştur.

**Zihinde Daha Önce Kodlanmış
Olan Kavram**

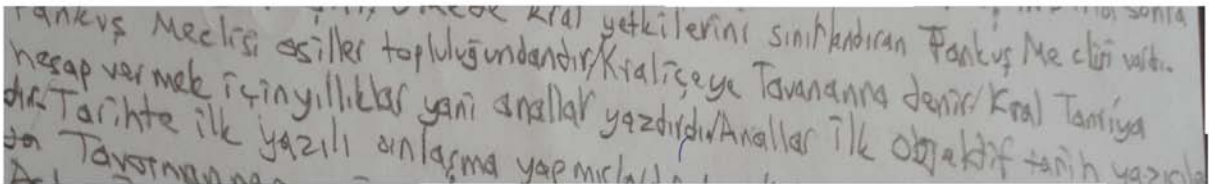
Yeni Öğrenilen Kavram

Şekil 6.2. Anlamsal Çağrışım Şeması II (Metin, 2011, s.283)

Yukarıdaki şemalar öğrencilerin tarihsel dil kullanma becerilerinde bir kısım isim, kavram ve sözcükleri anlamsal olarak farklı algılayabildiklerini ve bu farklı algılamalarını da gerek yazılı gerekse sözlü ifadelerinde dışa vurduklarını göstermektedir.

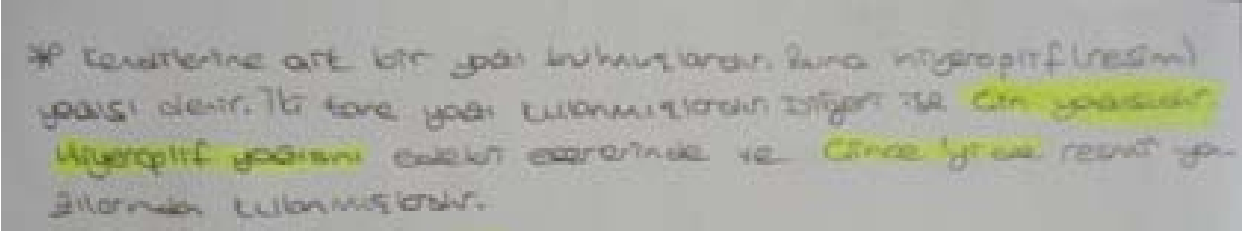
AL 9. Sınıf – Öğrenci I – Yazılı Metin

AL 9. Sınıf- **Öğrenci I- Konuşma Metni**

“...Kadeş Anlaşması ilk yazılı anlaşma olan Kadeş Anlaşmasını yapmışlardır Mısırlılara karşı. Anallar yapmışlardır. Kralın tanrıya **verdiği** yıllıklardır. Bu da **tarihi objektif ilk yazıcılıktır...**”

Yukarıda “Hititler” hakkındaki yazılı metin ve konuşma metni, öğrencinin tarih dersinde işlemiş olduğu “Hititler” konusu hakkında yazabildikleri ve söyleyebildiklerine ait metinlerdir. Her iki metin birlikte incelendiğinde yazı metninde “*Kral Tanrıya hesap vermek için yıllıklar yani anallar yazdırdı. Anallar ilk objektif tarih yazıcılığıdır.*” Şeklinde bir ifade varken, konuşma metninde aynı öğrenci “*Anallar yapmışlardır. Kral’ın tanrıya verdiği yıllıklardır. Buda tarihi objektif ilk yazıcılıktır.*” Şeklinde bir ifade kullanmıştır. Konuşma metninde analların tanrıya niçin verildiği belirtilmediği gibi yazılı metinde yer alan “*objektif tarihçilik*” ifadesi konuşma esnasında “*tarihi objektif*” ifadesine dönüşmüştür. Bu durum tarihsel bilginin yazılırken ve konuşulurken nasıl biçim ve anlam değiştirebildiğini göstermektedir. Bu örnekte yazma esnasında düşünmeye zaman ayrılmasının ifadelerin daha düzgün olmasındaki rolü ortaya çıkmaktadır. Konuşma esnasında ağızdan çıkan söz ile düşünme arasındaki zamanın kısalığı öğrencinin konuşma ve yazma becerisi arasındaki ifadenin doğruluğunu ve anlaşılabilirliğini doğrudan etkilemektedir.

AL- 9.Sınıf- **Diğer Öğrenci- Yazılı Metin**

Yukarıdaki örnekte öğrencilerin yazarken derste dinlemiş oldukları ve duydukları bir kısım sözcük ve ifadeleri ses benzerliğinden dolayı farklı anlamış oldukları görülmektedir. Öyle ki AL öğretmeni Hititler konusunu anlatırken Hititler’in kullandığı yazı çeşitleri içerisinde “Çivi Yazısı”nı söylemiştir. Fakat o sınıf içerisinde bulunan ve dersi öğretmeninden dinleyen öğrenci öğretmenin bu ifadesini “Çin Yazısı” olarak algılamıştır. Öğretmen öğrencinin algılama düzeyini ve algılama şeklini bilmediğinden öğrencinin algılamasında bir değişiklik meydana getirememiştir. Dolayısıyla kendisinden Hititler hakkında bilgi vermesi istenildiğinde öğrenci çivi yazısını, “çin yazısı”, “Çince” şeklinde yazarak bilgi vermiştir. Bu örnek öğrencilerin benzer ses özelliklerine sahip bir kısım isim, kavram ve sözcükleri birbiri

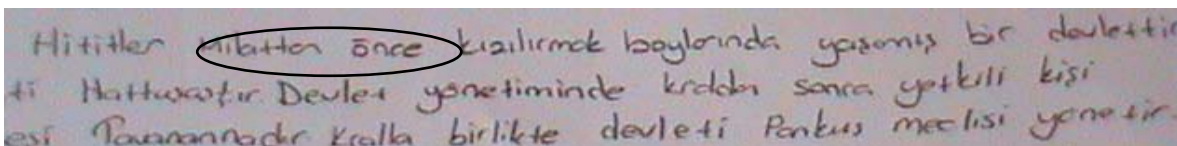
ile benzerlik oluşturarak sese dayalı bir çağrışım yapabildiğini göstermiştir. Sesin fonetik benzerliğinden veya yakınlığından kaynaklanan “fonetik çağrışım” öğretmenin konuşma becerisi ile öğrencinin dinleme becerisi arasındaki fonetik kökenli algılama problemi olarak tanımlanabilir.

Tablo 6.2. Anadolu Öğretmen Lisesi Öğrencilerinin Tarihsel Yazı Dili ile Tarihsel Konuşma Dili Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

Lise																		
AÖL		KTKS	KFKS	KKS	TCS	KCS	DCS	İCS	FCS	ATSZ	DYM	ANL.BZ.	ŞİM.Z.	GEL.Z.	GEN.Z.	MİŞ.Z.	Dİ.Z.	BLŞK.Z
I.	Y	54	43	7	9	9	-	6	3	-	1	2	-	-	4	2	3	-
Öğ.	K	81	46	4	17	17	-	7	10	-	-	4	-	-	3	-	7	10
II.	Y	54	46	6	7	7	-	6	1	-	-	-	1	-	7	-	-	-
Öğ.	K	51	35	3	6	5	1	2	4	-	-	2	1	-	2	3	-	-

Tablo 6.2.’de Anadolu Öğretmen Lisesi 9 sınıf öğrencilerinin “Hititler” konusu hakkında bilgi verirken kullanmış oldukları tarihsel yazı dili ve konuşma diline ait verilerin karşılaştırmalı olarak verilmiş nicel analizine ait sonuçlar yer almaktadır. I öğrenci “Hititler” konusu hakkında kullandığı toplam kelime sayısı (KTKS) yazı dilinde 54’iken konuşma dilinde 81 olmaktadır. II. Öğrenci ise aynı konuyu yazı dilinde 54 kelime ile anlatırken konuşma dilinde 51 kelime ile anlatmaktadır. Yine tabloya göre öğrencilerin kullandıkları farklı kelime sayıları incelenecek olduğunda I. öğrencinin yazma ve konuşma dili arasında kullandığı farklı kelime sayısı arasındaki fark fazla olmamakla birlikte II. Öğrencinin yazı dilinde kullandığı farklı kelime sayısı (KFKS) 46’iken konuşma dilinde bu sayı 35’e düşmektedir. Bu durum I. Öğrencinin konuşurken ve yazarken konu hakkında sahip olduğu aktif kelime hazinesinin II. Öğrencinin kelime hazinesine göre daha zengin ve aktif olduğunu göstermektedir. Yine her iki öğrencinin kullandıkları kavram sayısına (KKS) bakılacak olduğunda I. Öğrencinin tarihsel yazı dilinde “Hititler” konusu ile ilgili 7 kavram kullandığı fakat aynı konu hakkında konuşma dilinde bu sayının 4’e düştüğü görülmüştür. Benzer durumun II. Öğrenci içinde geçerli olduğu tespit edilmiştir. Tarihsel yazı dilinde 6 kavram kullanan II. öğrencinin konuşma dilinde konu ile ilgili 3 kavrama yer verdiği görülmüştür.

AÖL-9.Sınıf-Öğrenci I-Yazılı Metin

AÖL 9. Sınıf- Öğrenci I- Konuşma Metni

“Hititler *tarihten önce* Kızılırmak çevresinde yaşamıştır. Başkent Hattuşaşır. Kralla birlikte bu devleti Pankuş meclisi ve kralın eşi Tavananna yardım etmektedir... bu devlet yine tarihte bilinen ilk antlaşma mısırlılarla, mısırla Hitit arasında yapılan bir antlaşmadır.”

Yukarıda Anadolu Öğretmen Lisesi 9. sınıfta öğrenim gören **Öğrenci I**'in “Hititler” konusu hakkında yazmış olduğu yazılı metinden ve konu hakkındaki konuşmasının birebir yazıya aktarılmış olduğu konuşma metninden örnek bölümler verilmiştir. Yazılı metin ile konuşma metni karşılaştırıldığında öğrenci I'in yazılı metinde “*Milattan Önce*” ifadesini konuşma sırasında “*Tarihten Önce*” şekline dönüştürdüğü görülmektedir. Oysa “Milat” kavramı Hz. İsa'nın doğum tarihi olarak kabul edilmektedir. Doğal olarak “Milattan Önce” ifadesinin gönderme yaptığı zaman dilimi Hz. İsa'nın doğumundan önceki zaman dilimidir. “Tarihten Önce” ifadesinin gönderme yaptığı zaman dilimi ise yazının icadından önceki zaman dilimidir. Tarihin veya tarihi çağların yazı ile başladığı kabul edildiğinde öğrencinin konuşma esnasında ifade ettiği zaman dilimi yazının bulunmasından önceki zaman dilimidir. Bunun doğal bir sonucu olarak öğrenci tarihsel dil içerisinde çelişkili bir anlam içeren bir ifade kullanmıştır. Öyle ki aynı öğrenci Hititlerin, ilk yazılı anlaşma yaptığını sözlerken tarih öncesi dönemlerde yazı olmadığını göz ardı etmiştir. Bu durum öğrencinin “milat” ve “tarih” kavramlarına ait bilgi düzeyinin yetersiz olduğunu ve iki kavram arasındaki farkı ayırt edemediğini göstermiştir.

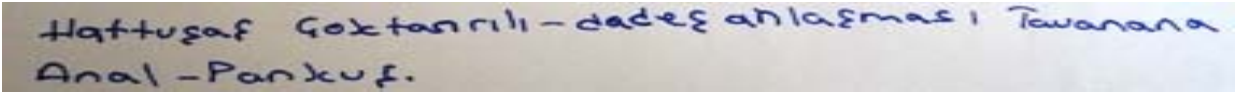
Tablo 6.3. Anadolu Teknik Lisesi Öğrencilerinin Tarihsel Yazı Dili ile Tarihsel Konuşma Dili Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

Lise																		
ATL		KTKS	KFKS	KKS	TCS	KCS	DCS	İCS	FCS	ATSZ	DYM	ANL.BZ.	ŞİM.Z.	GEL.Z.	GEN.Z.	MİŞ.Z.	Dİ. Z.	BLŞK Z
I.	Y	31	28	7	5	5	-	-	5	-	-	2	-	-	1	2	2	-
Öğ.	K	30	26	2	6	5	1	1	5	-	-	4	-	-	2	4	-	-
II.	Y	7	7	5	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Öğ.	K	11	9	1	3	3	-	2	1	-	-	2	-	-	2	-	1	-

Tablo 6.3.'de Anadolu Teknik Lisesi 9 sınıf öğrencilerinin “Hititler” konusu hakkında bilgi verirken kullanmış oldukları tarihsel yazı dili ve konuşma diline ait verilerin karşılaştırmalı olarak verilmiş nicel analizine ait sonuçlar yer almaktadır. I öğrencinin “Hititler” konusu hakkında kullandığı toplam kelime sayısı (KTKS) tarihsel yazı dilinde

31'iken konuşma dilinde bu sayı 30 olmaktadır. II. Öğrenci ise aynı konuyu yazı dilinde 7 kelime ile anlatırken konuşma dilinde 11 kelime ile anlatmaktadır. Yine tabloya göre kullandıkları farklı kelime sayıları incelenecek olduğunda I. öğrencinin yazma ve konuşma dili arasında kullandığı farklı kelime sayısı arasındaki fark fazla olmamakla birlikte II. Öğrencinin yazı dilinde kullandığı farklı kelime sayısı (KFKS) 7'iken konuşma dilinde bu sayı 9 olmaktadır. Bu durum I. Öğrencinin konuşurken ve yazarken konu hakkında sahip olduğu aktif kelime hazinesinin II. Öğrencinin kelime hazinesine göre daha zengin ve aktif olduğunu göstermektedir. Yine her iki öğrencinin kullandıkları kavram sayısına (KKS) bakılacak olduğunda I. Öğrencinin tarihsel yazı dilinde "Hititler" konusu ile ilgili 7 kavram kullandığı fakat aynı konu hakkında konuşma dilinde bu sayının 2'ye gerilediği görülmüştür. Benzer durumun II. Öğrenci içinde geçerli olduğu gözlemlenmiştir. Tarihsel yazı dilinde 5 kavram kullanan II. öğrencinin konuşma dilinde konu ile ilgili 1 kavrama yer verdiği görülmüştür.

ATL- 9. sınıf – **Öğrenci II-** Yazılı Metin

ATL 9. Sınıf- **Öğrenci I-** Konuşma Metni

Hattuşaşlılar tarafından kuruldu. Tavanna, çok tanrılı dinler sonra Hattuşlular. Sonra Hattuşlular.

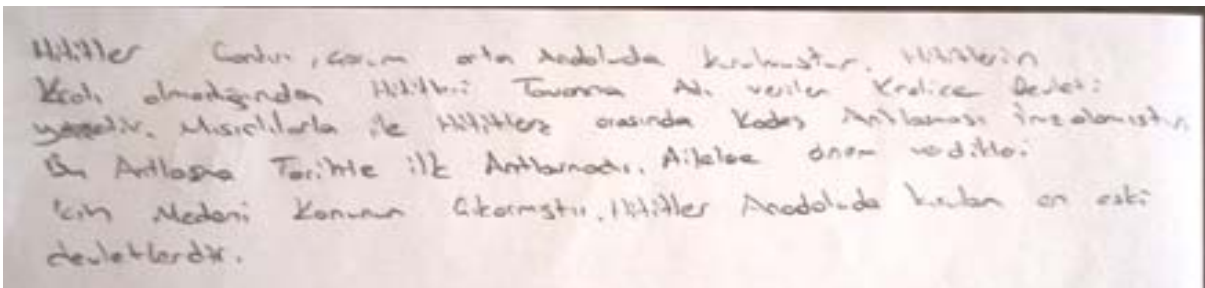
Yukarıda Anadolu Teknik Lisesi 9. sınıfta öğrenim gören **Öğrenci I**'in "Hititler" konusu hakkında yazmış olduğu yazılı metinden ve konu hakkındaki konuşmasının birebir yazıya aktarılmış olduğu konuşma metninden örnekler bölümler verilmiştir. Yazılı metin ile konuşma metni karşılaştırıldığında öğrenci I'in cümle kurmakta ve konuşmakta zorluk yaşadığı görülmüştür. Hatta öğrencinin "Hitit" başlığını başkentle karıştırdığı ve "Hititler" ifadesi yerine, konuşurken "Hattuşaşlılar" şeklinde bir ifade türettiği görülmüştür. Öyle ki bireylerin yaşadıkları şehrin adı ile anılması günümüzde pek çok bireyin kullandığı bir betimlemedir. Ankara'da yaşayanlar için Ankaralılar, Çankırı'da yaşayanlar için Çankırılılar vb. gibi. Günümüzdeki yaygın olan bu betimleme türünü öğrenci tarihsel dil içerisine taşımıştır ve burada Hititleri, başkentleri ile hatırlayarak "Hattuşaşlılar" şeklinde ifade etmiştir.

Tablo 6.4. Anadolu Ticaret Meslek Lisesi Öğrencilerinin Tarihsel Yazı Dili ile Tarihsel Konuşma Dili Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler

Lise																		
ATML		KTKS	KFKS	KKS	TCS	KCS	DCS	iCS	FCS	ATSZ	DYM	ANL.BZ.	ŞİM.Z.	GEL.Z.	GEN.Z.	MİŞ.Z.	Dİ.Z.	BLŞK.Z
I.	Y	42	39	6	7	7	-	3	4	-	1	1	-	-	3	4	-	-
Öğ.	K	33	27	1	7	6	1	3	4	-	-	4	-	-	3	4	-	-
II.	Y	42	32	6	6	6	-	2	4	-	-	2	-	-	3	3	-	-
Öğ.	K	53	36	2	7	7	-	3	4	-	-	2	-	-	3	4	-	-

Tablo 6.4.'de Anadolu Ticaret Meslek Lisesi 9 sınıf öğrencilerinin “Hititler” konusu hakkında bilgi verirken kullanmış oldukları tarihsel yazı dili ve konuşma diline ait verilerin karşılaştırmalı olarak verilmiş nicel analizine ait sonuçlar yer almaktadır. I, öğrencinin “Hititler” konusu hakkında kullandığı toplam kelime sayısı (KTKS) tarihsel yazı dilinde 42’iken konuşma dilinde bu sayı 33 olmaktadır. II. Öğrenci ise aynı konuyu yazı dilinde 42 kelime ile anlatırken konuşma dilinde 53 kelime ile anlatmaktadır. Yine tabloya göre kullandıkları farklı kelime sayıları incelenecek olduğunda II. öğrencinin yazma ve konuşma dili arasında kullandığı farklı kelime sayısı arasındaki fark fazla olmamakla birlikte I. Öğrencinin yazı dilinde kullandığı farklı kelime sayısı (KFKS) 39’iken konuşma dilinde bu sayı 27 olmaktadır. Bu durum II. Öğrencinin konuşurken ve yazarken konu hakkında sahip olduğu aktif kelime hazinesinin I. Öğrencinin kelime hazinesine göre daha zengin ve aktif olduğunu göstermektedir. Yine her ki öğrencinin kullandıkları kavram sayısına (KKS) bakılacak olduğunda I. Öğrencinin tarihsel yazı dilinde “Hititler” konusu ile ilgili 6 kavram kullandığı fakat aynı konu hakkında konuşma dilinde bu sayının 1’e düştüğü görülmüştür. Benzer durumun II. Öğrenci içinde geçerli olduğu gözlemlenmiştir. Tarihsel yazı dilinde konu ile ilgili 6 kavram kullanan II. öğrencinin konuşma dilinde konu ile ilgili 2 kavrama yer verdiği görülmüştür.

ATML - 9.Sınıf- **Öğrenci I-** Yazılı Metin

ATML 9. Sınıf- Öğrenci I- Konuşma Metni

Hititler Anadolu'da kurulan ilk devletlerdendir. Kral, kral Hitit kralı baş yargıç, başrahip ve, ve bu yüzden, bu yüzden demokrat bir devlet değildir, laik bir devlet değildir. İlk medeni kanun yapmışlardır ve tanrılara hesap vermek için analları, hesap için iyi kötü onlara yazmışlardır. Sümerlerden aldıkları çivi yazısını kullanmışlardır. Krallar olmadığında kraliçe tavana ülkeyi yönetmiştir.

Yukarıda Anadolu Ticaret Meslek Lisesi 9. sınıfta öğrenim gören **Öğrenci I**'in "Hititler" konusu hakkında yazmış olduğu yazılı metinden ve konu hakkındaki konuşmasının birebir yazıya aktarılmış olduğu konuşma metninden örnekler bölümler verilmiştir. Yazılı metin ile konuşma metni karşılaştırıldığında Öğrenci I'in yazılı metinde "*..Hititlerin kralı olmadığından Hititleri Tavanna adı verilen kraliçe devleti yönetir.*" İfadesi yer alırken aynı konu konuşma metninde "*Krallar olmadığında kraliçe tavana ülkeyi yönetmiştir.*" İfadesi şeklini almıştır. Bu durum öğrencilerin konuşma dili ile yazma dili arasındaki anlamsal farklılıkları göstermektedir. Öğrenci yazılı metinde "olmadığından" sözcüğünü kullanarak bir sebep, bir gerekçe belirtirken, konuşma esnasında "olmadığında" sözcüğünü kullandığında bir durum ortaya koymaktadır. Bu durum öğrencinin, yazı ve konuşma dilinde kullandığı; ilk bakışta aynı gibi görünen iki sözcüğün sonuna gelen -da, ve -dan eklerinin ifadeye katığı anlam değişikliğinin farkında olmadığını göstermektedir. Dolayısıyla tarihsel dil becerisi öğrencinin üst düzey dil becerisini zorunlu kılmaktadır. Öğrenci tarihi yazarken ve konuşurken kullanacağı her kelimenin ve kelimenin sonuna getireceği her ekin tarihsel ifadeye ait anlamı nereye götürebileceğini düşünebilmelidir. Tarihsel ifadede amaç daha fazla kelime, daha fazla cümle kurabilmekten öte tarihi daha doğru olarak anlatabilme olmalıdır. Bunu yaparken öğrencinin kullanacağı kelimeler, kavramlar ve cümleler ifadeyi güçlendirecek, akıcı kılacak unsurlardır.

9. sınıf öğrencilerinin Hititler hakkında bilgi verirken konu içerisinde kullanmış oldukları deyimler ise aşağıdaki tabloda görülmektedir.

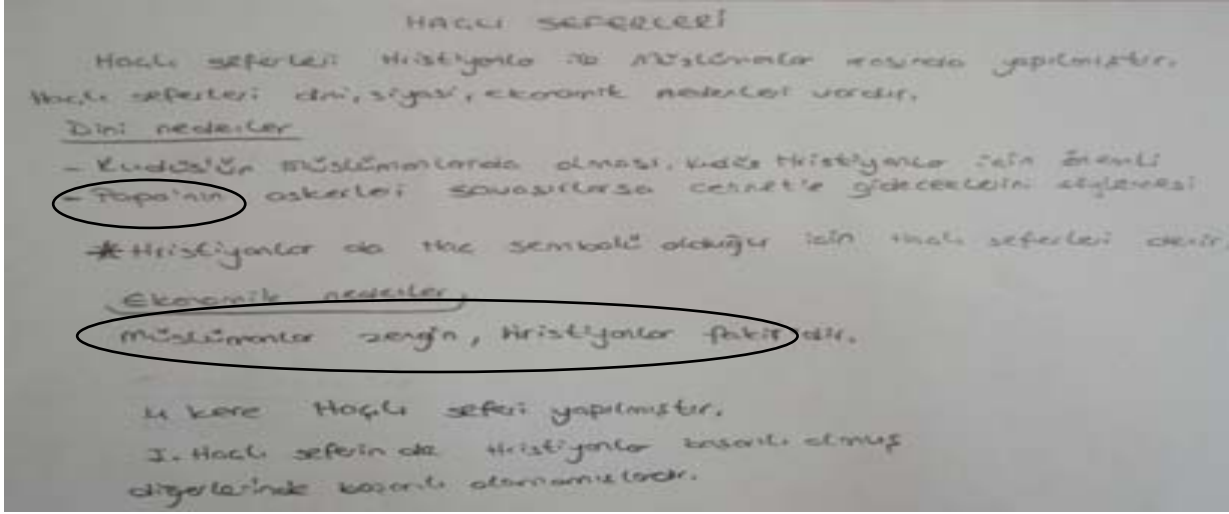
“Hititler” Konusunda Öğrencilerin Kullandığı Deyimler	
Adı Geçmek	Hesap Vermek
Baş Üstünde Tutmak	Karar Vermek
Değer Vermek	Öne Çıkmak
Ele Geçirmek	Savaş Açmak
Fikir Vermek	Sözü Geçmek
Hak Vermek	Yer Almak
Hak Tanımak	Yer Vermek

Tablo 6.5. *Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Tarihsel Yazı Dili ile Tarihsel Konuşma Dili Arasındaki İlişkileri Gösteren Bilgiler*

Lise																		
AL		KTKS	KFKS	KKS	TCS	KCS	DCS	İCS	FCS	ATSZ	DYM	ANL.BZ.	ŞİM.Z.	GEL.Z.	GEN.Z.	MİŞ.Z.	Dİ. Z.	BLŞK Z
I.	Y	58	33	4	8	8	-	2	6	-	-	2	-	-	5	3	-	-
Öğ.	K	67	33	1	8	8	-	2	6	-	-	-	-	-	5	3	-	-
II.	Y	45	35	3	6	6	-	-	6	-	2	2	-	-	1	5	-	-
Öğ.	K	141	65	2	19	18	1	2	17	-	3	1	1	-	5	13	-	-

Tablo 6.5’de Anadolu Lisesi 9 sınıf öğrencilerinin “Haçlı Seferleri-I.Haçlı Seferi” konusu hakkında bilgi verirken kullanmış oldukları tarihsel yazı dili ve konuşma diline ait verilerin karşılaştırmalı olarak verilmiş nicel analizine ait sonuçlar yer almaktadır. I öğrencinin “Haçlı Seferleri-I.Haçlı Seferi” konusu hakkında kullandığı toplam kelime sayısı (KTKS) yaz dilinde 58’iken konuşma dilinde 68 olmaktadır. II. Öğrenci ise aynı konuyu yazı dilinde 45 kelime ile anlatırken konuşma dilinde 141 kelime ile anlatmaktadır. Yine tabloya göre kullandıkları farklı kelime sayıları incelenecek olduğunda I. öğrencinin yazma ve konuşma dili arasında kullandığı farklı kelime sayısı arasında fark olmamakla birlikte II. Öğrencinin yazı dilinde kullandığı farklı kelime sayısı (KFKS) 35’iken konuşma dilinde bu sayı 65’e çıkmaktadır. Bu durum I. Öğrencinin konuşurken ve yazarken konu hakkında sahip olduğu aktif kelime hazinesinin II. Öğrencinin kelime hazinesine göre daha fakir olduğunu göstermektedir. Yine her iki öğrencinin kullandıkları kavram sayısına (KKS) bakılacak olduğunda I. Öğrencinin tarihsel yazı dilinde “Haçlı Seferleri-I.Haçlı Seferi” konusu ile ilgili 4 kavram kullandığı fakat aynı konu hakkında konuşma dilinde bu sayının 1’e gerilediği görülmüştür. Benzer durumun II. Öğrenci içinde geçerli olduğu anlaşılmıştır. Yazı dilinde 3 kavram kullanan ikinci öğrencinin konuşma dilinde konu ile ilgili 2 kavrama yer verdiği tespit edilmiştir.

AL- 9. Sınıf – **Öğrenci I-** Yazılı Metin

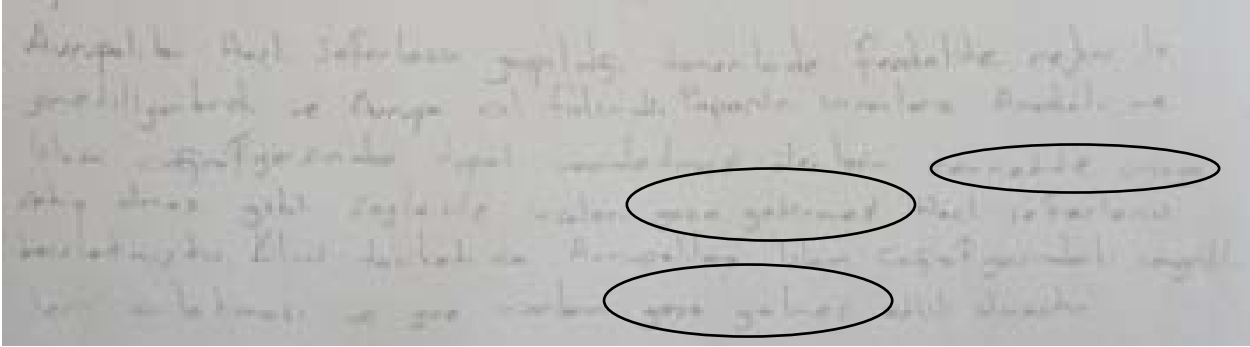
AL 9. Sınıf- **Öğrenci I-** Konuşma Metni

Haçlı seferleri dini, siyasi ve ekonomik nedenleri vardır. Dini nedenleri Kudüs'ün Müslümanların elinde olması ve Hristiyanların Kudüs'ü geri almak istemesi ,din adamlarının, **din adamlarının** savaşa katılacak askerlere cenneti vaat etmesi. Siyasi neden olarak Anadolu'nun Türklerin elinde olması. Ekonomik neden olarak **doğu zengin batı fakirdir**. Bu kadar. I. Haçlı seferinde Hristiyanlar başarılı olmuştur, II.-III.-IV. Haçlı Seferinde başarılı olamamışlardır. I. Haçlı Seferi diğer haçlı seferlerine sebep olmamıştır.

Yukarıda Anadolu Lisesi 9. sınıfta öğrenim gören **Öğrenci I'**in “Haçlı Seferleri- I. Haçlı Seferi” konusu hakkında yazmış olduğu yazılı metinden ve konu hakkındaki konuşmasının birebir yazıya aktarılmış olduğu konuşma metninden örnek bölümler verilmiştir. Yazılı metin ile konuşma metni karşılaştırıldığında **Öğrenci I'**in yazılı metinde “*Papa'nın askerleri savaşırlarsa cennet'e gideceklerini söylemesi.*” Şeklindeki ifadesi konu ile ilgili konuşma esnasında “...*din adamlarının savaşa katılacak askerlere cenneti vaat etmesi.*” Şeklindeki ifadeye dönüşmüştür. Bu örnek, öğrencilerin yazı dilinde kullandıkları bazı kavramları, konuşma dilinde kavramların karşılıkları ile değiştirebildiklerini göstermektedir. Öyle ki öğrenci yazı dilinde “*papa*” derken konuşma dilinde “*din adamı*” ifadesini kullanmıştır. Konuşma dilinde kullanılan kavram sayılarının yazı diline göre daha az olmasının sebeplerinden biri de bu örnekten hareketle konuşma dili esnasında öğrencilerin kavramların karşılıklarını kullanmayı tercih etmeleridir. Yine aynı öğrenci yazı dilinde “*Müslümanlar zengin, Hristiyanlar fakirdir.*” ifadesini kullanırken konuşma dilinde “*..doğu zengin, batı fakirdir.*” ifadesini kullanmıştır. Bu iki ifade karşılaştırıldığında “*Müslüman*” sözcüğünün “*Doğu*” sözcüğü ile “*Hristiyan*” sözcüğünün de “*Batı*” sözcüğü ile yer

değiştirmiş olduğu görülmektedir. Bu örnek öğrencinin zihninde “Doğu” sözcüğünün “Müslüman” sözcüğüyle eş anlamlı, “Batı” sözcüğünün de “Hristiyan” sözcüğü ile eş anlamlı ve birbirini çağrıştıran niteliğe sahip sözcükler olduğunu göstermiştir. Örneğe göre birileri için yön, coğrafi konum bildiren “doğu”, “batı” sözcüklerinin bir başkası için Müslüman, Hristiyan dünyasını niteleyebildiği görülmüştür.

AÖL- 9. Sınıf- **Öğrenci II**- Yazılı Metin

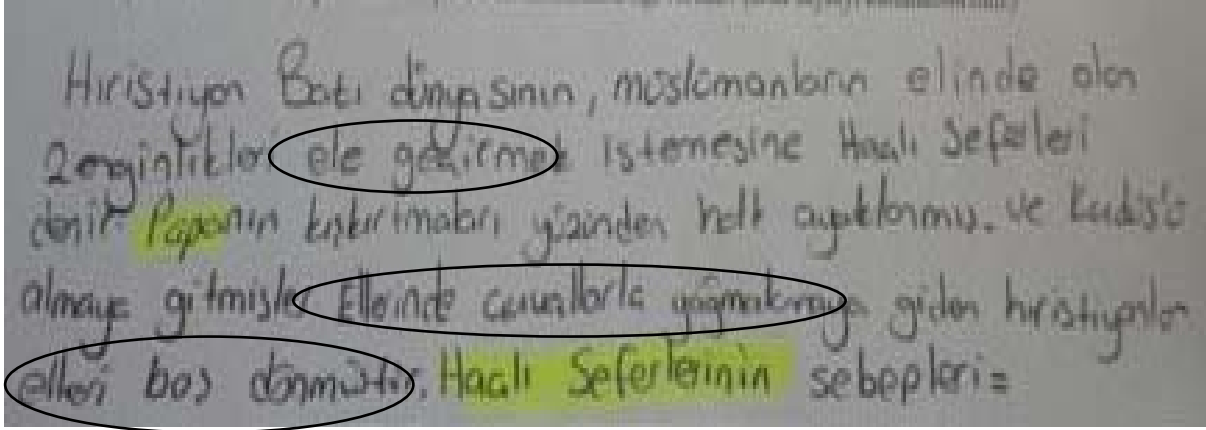
AÖL 9. Sınıf- **Öğrenci II**- Konuşma Metni

Haçlı Seferleri Avrupalıların Anadolu ve İslam dünyası üzerine yaptıkları 8 tane seferdir. Avrupalıların İslam dünyasındaki zenginlikleri alması, Baharat yolunu ele geçirmesi, Kudüs'ü fethetmek istemeleri ve şövalyelerin şöhret ve macera tutkuları Haçlı Seferlerinin sebeplerinin bazılarıdır. I.Haçlı Seferi başarılı olan tek haçlı seferidir ve Haçlılar Anadolu Selçuklu Devleti'nin çoğu yerini ele geçirmişlerdir ve I. Kılıçarslan başkenti İznik'ten Konya'ya çekmeye kadar çekmek zorunda kalmıştır.Haçlılar Kudüs'ü Antakya'yı işgal etmişlerdir.

Yukarıda Anadolu Öğretmen Lisesi 9. sınıfta öğrenim gören **Öğrenci II**'nin “Haçlı Seferleri-I.Haçlı Seferi” konusu hakkında yazmış olduğu yazılı metinden ve konu hakkındaki konuşmasının birebir yazıya aktarılmış olduğu konuşma metninden örnek bölümler verilmiştir. Yazılı metin ile konuşma metni karşılaştırıldığında **Öğrenci II**'nin yazılı metinde öğretmenin ders anlatımında kullanmış olduğu bazı ifadeleri yazılı metinde rahatlıkla kullanmış olduğu görülmektedir. Öyle ki “gaza getirmek”, “gaza gelmek” deyimlerini yazı dilinde kullanan öğrenci konuşurken bu deyimleri kullanmamıştır. Yine öğrenci yazı dilinde öğretmenin esri ile söylediği “cennete arsa” ifadesini yazı dilinde kullanırken konuşma dilinde bu ifadeyi kullanamamıştır. Bu örnekler öğrencilerin yazarken daha rahat olduklarını ve öğretmenlerinin ders esnasında kullandığı deyimleri, esprileri yazı dilinde kullanabilirken konuşma dilinde daha çekin oldukları görülmüştür. Öğretmenin kullanmış olduğu ifadelerin öğrencilerce daha çabuk ve hızlı kabul gördüğü ve yazı dilinde öğrencilerin öğretmene ait

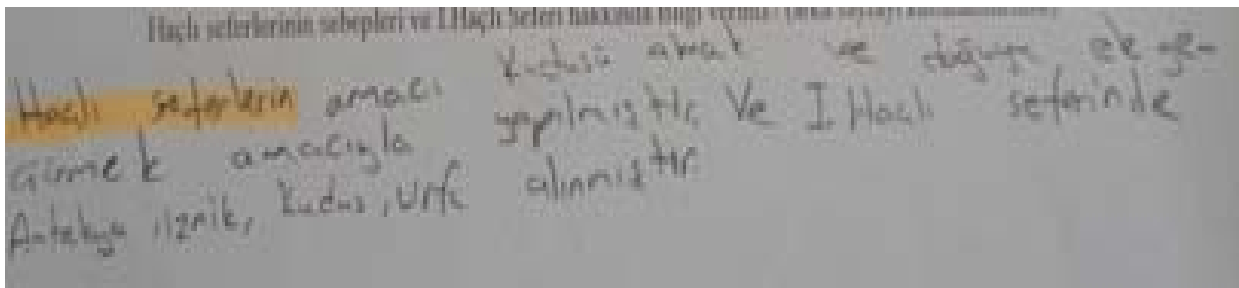
ifadeleri daha çabuk benimsediği tespit edilmiştir. Bunun bir örneği de aşağıdaki bir başka öğrenciye ait yazılı metin örneğindedir.

AÖL 9. Sınıf- **Bir Başka Öğrenci** – Yazılı Metin

Yukarıda Anadolu Öğretmen Lisesi 9. sınıfta öğrenim gören bir başka öğrencinin “Haçlı Seferleri-I.Haçlı Seferi” konusu hakkında yazmış olduğu yazılı metinde öğretmenin konu anlatımı sırasında kullanmış olduğu “*ele geçirmek*”, “*eli boş dönmek*” deyimlerini kullanırken yine öğretmenin ders esnasında espri ile söylemiş olduğu “*..ellerinde çuvalarla yağmalamaya giden..*” ifadesini de kullandığı görülmektedir. Bu ve benzer örnekler öğrencinin tarihsel dil kullanımında öğretmenin ne derece önemli olduğunu göstermektedir.

ATL- 9. Sınıf- **Öğrenci II-** Yazılı Metin

ATL 9. Sınıf- **Öğrenci II-** Konuşma Metni

Haçlı Seferleri sebepleri I. Haçlı Seferi Kudüs’ü almak ve doğunun zenginliklerini ele geçirmek başka **Şanlıurfa**, Kudüs, Antakya, İznik almışlar. II. Haçlı Seferinde de Urfa’yı geri almışlardır. Doğunun zenginliklerini işte zenginliklerini başka aklıma gelmiyor.

Yukarıda Anadolu Teknik Lisesi 9. sınıfta öğrenim gören **Öğrenci II**'nin “Haçlı Seferleri-I.Haçlı Seferi” konusu hakkında yazmış olduğu yazılı metinden ve konu hakkındaki konuşmasının birebir yazıya aktarılmış olduğu konuşma metninden örnek bölümler verilmiştir. Yazılı metin ile konuşma metni karşılaştırıldığında **Öğrenci II**'nin yazılı metinde “Urfa” ismi konuşma esnasında “Şanlıurfa” olmuştur. Bu durum öğrencinin konuşma esnasında kronolojik gelişmeleri takip edemediğini göstermektedir. Öyle ki haçlı seferlerinin 11. yüzyılda olduğunu bilen ve dönem hakkında bilgi veren öğrencinin döneme ait coğrafi yerlerin isimlerini verirken de o dönemki isimlerini düşünerek verebilmesi arzu edilir. Öyle ki bu durum kronolojik düşünebilme becerisinin bir göstergesi olarak görülebilir. Bu örnekte (Urfa'nın “Şanlı” ünvanını aldığı tarihin 1984 olduğu düşünüldüğünde) öğrencinin tarihsel konuşma dilini kullanırken kronolojik düşünemediği görülmektedir.

Haçlı Seferleri Konusunda Öğrencilerin Kullandığı Deyimler

Adını Almak	Elinde Olmak	Kan Dökmek	Söz Vermek
Boşa Çıkmak	Gaza Gelmek	Kayıp Vermek	Sonuç almak
Düzen Kurmak	Gaza Getirmek	Meydana Gelmek	Yol Açmak
Elinden Almak	Geri Almak	Ortaya Çıkmak	Yola Çıkmak
Ele Geçirmek	Geri Çekilmek	Rol Oynamak	Tehdit Etmek
Eli Boş Dönmek	Geri Dönmek	Savaş Açmak	Zoruna Gitmek

9. sınıf öğrencilerinin Haçlı Seferleri hakkında bilgi verirken kullanmış oldukları deyimler ise aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Lise Öğrencilerinin Tarihsel Dil Kullanma Becerisinde Algılama Sorunları

Araştırmanın verileri incelendiğinde öğrencilerin tarihsel dil kullanımında bir takım algılama problemleri ile iç içe olduğu görülmektedir. Bu algılama problemlerinin ise daha çok anlam, ses ve kavram bilgisi ile ilgili olduğu görülmüştür. Bu nedenle öğrencilerin tarihsel dil kullanabilme becerilerindeki algılama sorunlarını üç ana başlık altında ifade etmek mümkündür. Bunlar;

- I- Anlamsal Çağrışım
- II- Fonetik Çağrışım
- III- Kavram Kaybı'dır. Bu algılama problemlerini sırasıyla açıklama gerekirse;
- I- **Anlamsal Çağrışım:** Tarih eğitimi içerisinde niteliksel olarak benzer

özelliklere veya ortak niteliklere sahip olan kelime, isim veya kavramların birbirlerinin yerine aynı anlama gelecek biçimde kullanılması durumudur (*Örnek: Tanrıça- Kraliçe, Mekke-Kudüs, Osmanlı-Selçuklu vb.*) (Metin, 2011:13).

- II- Fonetik Çağırışım:** Tarih eğitimi içerisinde sesteş olmayan fakat sözcük içerisindeki bazı seslerin benzerliğinden dolayı birbirini çağırıştıran sözcüklerin birbirleri yerine kullanılması olayıdır (*Örnek: Çin Yazısı-Çivi Yazısı, İstiklal-İstikbal vb.*) (Metin, 2011:14).
- III- Kavram Kaybı:** Öğrencilerin konu içerisinde geçmekte olan bir kısım kavramları sağlıklı olarak kodlayamaması veya aktif olarak kullanamamasından dolayı tarihsel yazı dili ve konuşma dili içerisinde ilgili kavramları eşit, tutarlı ve yerinde kullanamayışıdır. Yapılan bu araştırmada öğrencilerin tarihsel yazı dilinde daha fazla kavrama yer verirken tarihsel konuşma dilinde daha az sayıda kavram kullanabildikleri tespit edilmiştir.

Sonuç

Öğrencilerin kullanmış olduğu tarihsel dilin niteliğini belirleyebilmek amacı ile dört farklı okulda öğrenim gören 9.sınıf öğrencileri ile gözlem çalışması ve mülakat gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada yukarıda bahsedilen gözlem ve mülakat çalışması sonunda elde edilen verilerden sadece 9. sınıf öğrencilerine ait olan bölüme ait sonuçlar paylaşılmıştır. 9. sınıf öğrencilerinin tarih dersi içerisindeki tarihsel dil kullanımları gözlemlenmiştir. Gözlem çalışmasının sonrasında öğrencilere derste öğretmenlerinin anlatmış oldukları konu ile ilgili bir kompozisyon yazmaları istenilmiştir. Kompozisyon yazan öğrenciler arasından konuşmak için gönüllü olan öğrencilerden ise yine aynı konuda sözlü olarak bilgi vermeleri istenilmiştir. Öğrencilerin yazma ve konuşmaları esnasında kullandıkları tarihsel dile ait verilerin analiz edilmesi ile ortaya çıkan sonuçlar sınıf düzeylerine göre şöyledir;

Yine öğrencilere ait nitel verilerin incelenmesi sonucunda ise öğrencilerin yazma ve konuşma becerileri arasında farklılıklar görülmüştür. Tarihsel dil kullanımında bazı öğrencilerin yazma becerisi gelişmişken bazı öğrencilerin ise konuşma becerilerinin ileri düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Yine bazı öğrencilerin yazarken kullanmış oldukları kavram, deyim, atasözü vb. ifadeleri konuşma esnasında kullanamadıkları görülmüştür. Özellikle kavram kullanımının yazı dilinden konuşma diline geçildiğinde kayıba uğradığı görülmüştür. Öğrenciler yazarken ve konuşurken daha önceki öğrendiklerinin etkisinde kalmaktadır. Hatta bu öğrendiklerini bazen yeni öğrendikleriyle değiştirebilmektedir. Bu değişim ise daha çok birbirini anlamsal olarak çağırıştıran, veya fonetik olarak birbirini andıran kelimeler arasında

olmaktadır. “Kraliçe” ile “Tanrıça”, “Mekke” ile “Kudüs”, “Osmanlı” ile “Selçuklu”(*bu isim ve kavramlar ortak bir takım özelliklerinin olmasından dolayı anlamsal çağrışım yaptırılmaktadır*), “Cin yazısı” ile “Civi Yazısı” (*Sözlü ifadede ses olarak birbirine yakın olmasından dolayı öğrenci çivi yazısını, çin yazısı olarak anlayabilmekte; fonetik çağrışım yapmaktadır*). Tarih dersi içerisinde işlenmekte olan konular hakkında yeterli kelime hazinesine sahip olamayan öğrencilerin hem tarihin öğrenilmesi ve kavranmasında zorluk yaşadıkları hem de öğrenmiş oldukları bilgileri aktarırken zorluk çektikleri görülmektedir.

Öztürk; anakronizm hakkındaki çalışmasında öğrencilerin tarih ve dönemleri karıştırabildiklerini ve bu konuda yanılgıya düştüklerini belirtmiştir (Öztürk, 2011:37-58). Bu çalışmada öğrencilerin sadece tarihler ve dönemler hakkında yanlışladıkları araştırmanın bulgular ve yorumlar bölümünde örnekleri ilede görülebileceği üzere anlamsal ve fonetik olarak çağrışım yaptırabilecek kelime, sözcük, kavram ve isimler arasında da yanılgılara düşebildikleri görülmüştür.

Öğrencilerin tarihsel dil kullanımı sırasında kronolojik düşünemedikleri görülmüştür. Tarihsel dil kullanımında kronolojik düşünemeyen öğrencilerin kağıtları üzerinde veya konuşmaları esnasında; “I Haçlı Seferini karşılayan devleti “Osmanlı Devleti”, I. Haçlı Seferi sonucunda kurulan kontluklardan bir tanesini de “Şanlıurfa” yaptıkları görülmüştür. Urfa'nın “Şanlı” ünvanını aldığı tarihin 1984 olduğu düşünüldüğünde I. Haçlı Seferinde kurulan kontluğun “Şanlıurfa” adını taşıyamayacağı görülmektedir.

Öğrencilerin kullanmış oldukları cümlelerin öge dizilişine göre incelenmesi sonucunda öğrencilerin genellikle kurallı cümle kullandıkları görülürken, yine öğrencilere ait cümlelerin yüklemine göre incelenmesi sonucunda öğrencilerin genellikle fiil cümlesi kullandıkları tespit edilmiştir. Öğrenciler sözlü ve yazılı ifadelerinde deyimler kullanmışlardır.

Araştırmanın sonuçları değerlendirildiğinde tarih eğitimi ve dil ilişkisinin birbirinden ayrılamayacak disiplinler olduğu görülmüştür. Hem tarihsel anlama ve algılamanın en az hata ile gerçekleştirilebilmesi hem de tarihsel anlayışı sağlarken dil becerilerinin gelişmesine imkân sağlayabilme adına öğretmenlerin, öğrencilerin ve ders kitaplarının tarihsel dil kullanımı büyük önem taşımaktadır. Öğrencilerin tarihsel dil kullanımlarına ait verilerin sonuçları incelendiğinde her öğrencinin farklı bir dil becerisine sahip olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin tarihsel dil kullanımlarında anlamsal çağrışım ve fonetik çağrışımlar sonucu yanlış algılamalarda buldukları tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin bu yanlış algılamalarını tarihsel konuşma ve yazı dilinde ortaya koydukları görülmüştür. Bu sonuçtan hareketle öğretmenlerin kullanmış oldukları sözcüklerin hem anlamsal olarak hem de fonetik olarak öğrenci tarafından doğru algılandığından emin olunması gerekmektedir.

Bu çalışma ile tarih eğitiminin öğrencilerin dil becerilerinin geliştirilmesine yönelik çalışmaların gerçekleştirilmesinde büyük önem taşıdığı anlaşılmıştır. Öğrencilerin kelime ve kavram bilgisi gerekse cümle bilgisinin geliştirilmesinde tarih derslerinin de etkili olduğu görülmüştür. Deyim, atasözü, analogi kullanımlarının hem öğrencilerin dil becerilerini geliştirdiği hem de tarihsel anlayışlarına olumlu anlamda katkı sağladığı tespit edilmiştir. Bundan dolayı tarih öğretmenleri tarih derslerinin sadece öğrencilerin tarihsel anlayışlarının geliştirilmesi için değil dil becerilerinin üst düzeye çıkarılmasında da etkin olarak kullanılabileceğini fark etmelidirler.

Yapılan bu araştırma ile tarih eğitiminde tarihsel dil kullanımı şimdiye kadar ortaya konulmamış yönleriyle ele alınmaya çalışılmıştır. Bu araştırmanın yapılmasındaki temel amaç tarihsel dil kullanımlarında tespit edilen problemlerin kaynağında yer alan suçluyu veya kabahatliyi bulmak değildir. Araştırmanın temel amacı Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde tarih eğitimi almakta olan öğrencilerin ve tarih eğitimi veren yazar, öğretmen ve yayınların birbirine ne anlattığını ve birbirinden ne anladığını hem nitel hem de nicel olarak ortaya koyabilmek olmuştur. Bunun sonucunda tespit edilen doğruların ya da yanlışların, eksik ya da fazlaların birlikte tespit edilebilmesi sağlanarak bu sayede yanlışların doğruya, eksiklerin giderilmesi sürecine katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

Bu çalışma ile tarih eğitimi ve dil ilişkisinin hem nitel hem de nicel olarak incelenemesinin mümkün olabileceği örnek uygulama ve yöntemlerle ortaya konulmuştur. Bundan sonra Türkiye’de yapılacak çalışmalar için tarih eğitimi ve dil ilişkisinin incelenmesine yönelik özgün bir model geliştirilerek gözlem gruplarına uygulanmış ve sonuçları analiz edilmiştir.

Kaynaklar / References

- Arıkan, R. (2004). *Araştırma teknikleri ve rapor hazırlama*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Baş, T. ve Akturan, U. (2008). *Nitel araştırma yöntemleri nvivo 7.0 ile nitel veri analizi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Bernbaum, G. (1972). *Language and history teaching: Handbook for history teachers*. London: University of London Institute of Education Press
- Coffin, C. (2006). *Historical discourse*. London: University of London Institute of Education Press.
- Göle, N. (1991). *Modern mahrem*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Halliday, M.A.K (1994), *An introduction to functional grammar*, London: Edward Arnold

- Husbands, C. (1996). Understanding the past: Language and change: *What is history teaching?*. USA: Routledge Press.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Karakaya, Ş. (2007). *Dil gelişimi ve dil politikası*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kaymakçı, S. (2010). *Sosyal bilgiler öğretiminde çalışma yapraklarının kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına ve derse karşı tutumlarına etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kiriş, A. (2009). *Tarih eğitimi ve tarihçilik mesleği: Lise tarih derslerinde yazma becerilerinin kullanılması ve geliştirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Koloğlu, O. (1994). Tarih öğretiminde Bugüncülük/Prezentizm yansımalar ve sonuçları. *Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları Sempozyumu*, İzmir: Tarih Vakfı Yayınları.
- Kurudayıoğlu, M. (2005). *İlköğretim II. kademe öğrencilerinin kelime hazinesi üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Metin, E. (2011). *Tarih Eğitimi ve Dil: tarihçilerin, Tarih Ders Kitabı Yazarlarının tarih Öğretmenlerinin ve Öğrencilerin Tarihsel Dil Kullanımı*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum
- Öztürk, İ. H. (2011). Tarih öğretiminde anakronizm sorunu: Sosyal bilgiler ve tarih ders kitaplarındaki kurgusal metinler üzerine bir inceleme. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 2(1), 37-58.
- Schleppegrell, M. and Achugar, M. (2003). Learning language and learning history: A functional linguistic approach. *Tesol Journal*, 12(2) Summer.
- Schleppegrell, M. J., Achugar, M., and Oteiza, T. (2004). The grammar of history: Enhancing content-based instruction through a functional focus on language. *TESOL Quarterly*, 38(1) Spring.